

Analiza vanjske trgovine između Europske unije i Kine u kontekstu pandemije COVID-19

Antunović, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:872321>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-28**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij

Poslovna ekonomija - smjer Trgovina i međunarodno poslovanje

**ANALIZA VANJSKE TRGOVINE
IZMEĐU EUROPSKE UNIJE I KINE U KONTEKSTU
PANDEMIJE COVID-19**

**FOREIGN TRADE ANALYSIS
BETWEEN EUROPEAN UNION AND CHINA IN THE
CONTEXT OF COVID-19 PANDEMIC**

Diplomski rad

Student: Marija Antunović

JMBAG studenta: 0067551565

Mentor: Doc.dr.sc. Mate Damić

Zagreb, 2021.

Sažetak

Vanjska trgovina je od ključnog značaja za razvoj gospodarstva određene zemlje pa je stoga bitno da se uspostavi adekvatna trgovinska politika pomoću koje će se ona moći nesmetano odvijati. U ovom kontekstu se posebno ističe uloga Svjetske trgovinske organizacije (WTO) u područjima carinskog sustava i trgovinske regulacije kako bi se postigla što bolja suradnja po pitanju svjetske ekonomske politike i gospodarskog razvitka. Danas su Kina i Europska unija jedne od vodećih ekonomija svijeta koje imaju razmjerno velike udjele u svjetskoj trgovini. Cilj ovog rada je analizirati promjene u vanjskoj trgovini između EU-a i Kine prije pandemije COVID-a 19 i nakon izbijanja pandemije. Europska unija predstavlja najveći trgovinski blok u svijetu te je ujedno najveći svjetski izvoznik industrijske robe i usluga, ali isto tako predstavlja monetarnu i fiskalnu uniju koja se zalaže za daljnju liberalizaciju svjetske trgovine. S druge strane, Kina se nakon stjecanja neovisnosti počela sve više uključivati u svjetsko tržište zahvaljujući brojnim ekonomskim reformama u drugoj polovici 20. stoljeća te je danas postala vodeći izvoznik u svijetu. U 2020. godini, Kina je bila najveći izvoznik dobara među zemljama Europske unije (22,4%) te treći najveći uvoznik dobara s područja EU-a (10,5%). Danas se između te dvije zemlje odvijaju brojni dijalozi i sporazumi po pitanju zajedničke trgovine i doprinosa na svjetskom tržištu, a posebno je veliku ulogu igrao ulazak Kine u Svjetsku trgovinsku organizaciju 2001. godine, kao i stvaranje strateškog partnerstva s Europskom unijom dvije godine kasnije.

Ključne riječi: vanjska trgovina, trgovinska politika, Kina, Europska unija, pandemija COVID-19

Summary

Foreign trade is of key importance for the development of country's economy, so it is important to establish an adequate trade policy that will allow it to run properly. In this context, the role of World Trade Organization (WTO) in the areas of customs and trade regulation is particularly emphasized in order to achieve the best possible cooperation in global economy and economic development. Today, China and European union are one of the world's biggest economies with proportionately large shares in world trade. The aim of this paper is to analyze changes in foreign trade between the EU and China before the COVID 19 pandemic and after its outbreak. The European union is the largest trading bloc in the world and is the world's largest exporter of industrial goods and services, but it also represents a monetary and fiscal union that advocates further liberalization of global trade. On the other hand, China became increasingly involved in global market thanks to numerous economic reforms in the second half of the 20th century and today has become the world's leading exporter. In year 2020, China was the largest exporter of goods in EU countries (22,4%) and the third largest importer of goods from the European union (10,5%). Today, there has been numerous dialogues and agreements between China and EU regarding to their mutual trade and contribution to the global market, but a particularly important role played China's entry into the World Trade Organization in 2001, as well as the creation of strategic partnership with the European union two years later.

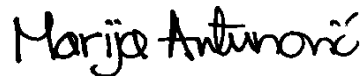
Key words: foreign trade, trade policy, European union, China, COVID-19 pandemic

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad / seminarski rad / prijava teme diplomskog rada isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada / prijave teme nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog izvora te da nijedan dio rada / prijave teme ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada / prijave teme nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(vlastoručni potpis
studenta) Zagreb,
11.2.2021.

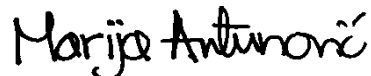
(mjesto i datum)

STATEMENT ON THE ACADEMIC INTEGRITY

I hereby declare and confirm by my signature that the final thesis is the sole result of my own work based on my research and relies on the published literature, as shown in the listed notes and bibliography.

I declare that no part of the thesis has been written in an unauthorized manner, i.e., it is not transcribed from the non-cited work, and that no part of the thesis infringes any of the copyrights.

I also declare that no part of the thesis has been used for any other work in any other higher education, scientific or educational institution.

(personal signature of the
student) Zagreb, 11.2.2021.

(place and date)

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Izvori i metode prikupljanja podataka.....	1
1.2. Ciljevi rada.....	1
1.3. Struktura rada.....	1
2. Pojmovno određenje vanjske trgovine.....	2
2.1. Glavne karakteristike vanjske trgovine	2
2.2. Oblici nastupa u vanjskotrgovinskom poslovanju	5
2.2.1. Neizravni ili posredni izvoz	5
2.2.2. Izravni ili neposredni izvoz	7
2.2.3. Ostale strategije međunarodnog nastupa poduzeća	8
2.3. Trgovinska politika i uloga WTO-a u regulaciji trgovine	10
3. Trgovinska politika Europske unije.....	13
3.1. Ključna područja djelovanja Europske unije	13
3.2. Obilježja trgovinske politike EU	16
3.3. Analiza vanjske trgovine Europske unije	19
3.3.1. Trgovinski odnos između EU-a i EFTA-e	21
3.3.2. Odnos EU-a prema članicama CEFTA-e.....	24
4. Vanjska trgovina Kine	27
4.1. Razvoj kineske vanjske politike nakon neovisnosti.....	27
4.2. Trgovinski rat s SAD-om	30
4.3. Uloga Kine u međunarodnoj trgovini.....	33
5. Analiza trgovinske razmjene između EU i Kine	37
5.1. Povijesni razvoj strateškog partnerstva između EU i Kine	37
5.2. Trgovinski sporazumi i međusobne investicije između EU i Kine.....	40
5.3. Usporedna analiza vanjske trgovine između EU i Kine prije i nakon izbijanja pandemije COVID-a 19	43
6. Zaključak.....	48

1. Uvod

1.1. Izvori i metode prikupljanja podataka

Prilikom pisanja diplomskog rada korišteni su različiti znanstveni i stručni članci, pregledni radovi, časopisi, knjige i službene internetske stranice. Ključni statistički podaci za danu temu su prikupljeni sa službenih stranica kao što je Eurostat, Svjetska trgovinska organizacija, Svjetska banka itd. Nakon proučene literature, analizirali su se postojeći podaci pomoću različitih metoda indukcije, dedukcije, usporedbe i analize statističkih podataka pri čemu su grafičkim prikazima i slikama vizualizirani ključni elementi ovoga rada.

1.2. Ciljevi rada

Cilj ovog rada je analizirati vanjsku trgovinu Europske unije i Kine, objasniti njihovu vanjskotrgovinsku politiku te grafičkim prikazima usporediti međusobnu trgovinsku razmjenu prije i nakon izbijanja pandemije COVID-19.

1.3. Struktura rada

Struktura ovog rada se sastoji od 6 poglavlja. U prvom poglavlju se navode izvori i metode korištene za prikupljanje podataka, ciljevi rada i njegova struktura. U idućem poglavlju se teorijski određuje pojam vanjske trgovine, kao i trgovinske politike gdje se ističe ključna uloga Svjetske trgovinske organizacije prilikom donošenja regulatornih mjera. Zatim, u trećem poglavlju se objašnjavaju ključna područja djelovanja Europske unije te obilježja i analiza njezine vanjskotrgovinske politike. U četvrtom poglavlju se analizira vanjska trgovina Kine nakon njezine neovisnosti pri čemu se objašnjava trgovinski rat s SAD-om i njezina ključna uloga u međunarodnoj trgovini. Potom, u petom poglavlju se opisuje strateško partnerstvo Kine i EU-a sa posebnim osvrtom na njihova međusobna ulaganja i trgovinske sporazume te se na kraju uspoređuje njihova trgovinska razmjena prije i nakon izbijanja pandemije COVID-19. U završnom poglavlju je zaključak cjelokupnog diplomskog rada.

2. Pojmovno određenje vanjske trgovine

2.1. Glavne karakteristike vanjske trgovine

Vanjska trgovina predstavlja gospodarsku djelatnost u sklopu koje se odvija razmjena materijalnih i nematerijalnih dobara između pojedinih zemalja. U užem smislu, predmet razmjene u vanjskoj trgovini je samo roba koja prelazi državnu granicu dok u širem smislu sadrži i razmjenu različitih gospodarskih usluga, prijenos vijesti te kretanje kapitala i ljudi. Međunarodno tržište nastoji održati stalne trgovačke odnose među zemljama koje teže zajedničkoj gospodarskoj suradnji. Takve zemlje koje međusobno sudjeluju u razmjeni roba i usluga, postaju sudionici svjetskog tržišta. Roba koja služi u razmjeni na svjetskom tržištu može biti namijenjena za univerzalnu ili lokalnu potrošnju. Ukoliko je roba standardizirana i obuhvaća šire tržište (kava, vuna, drvo), onda govorimo o univerzalnoj primjeni dok s druge strane može biti namijenjena za uže tržište, odnosno za lokalnu razinu pri čemu nije prisutna na tržištu u velikim količinama. Neovisno o opsegu određene robe na tržištu, svaka zemlja je u određenoj mjeri ovisna o razmjeni s inozemstvom (Gašić i Galić, 2012).

Funkcija vanjske trgovine se očituje u posredovanju između proizvođača i potrošača na način da se to odvija: interpersonalno, interlokalno i intertemporalno. Interpersonalno posredovanje se odvija između fizičkih i pravnih osoba pri čemu se roba nabavlja od proizvođača i prodaje dalje potrošačima. U interlokalnom posredovanju se nastoji uravnotežiti ponuda i potražnja u različitim područjima zemlje tako što se povezuje mjesto proizvodnje i mjesto gdje se javlja potražnja za određenom vrstom robe. Intertemporalno posredovanje se javlja zbog vremenskog nesklada proizvodnje i potrošnje pa se stoga osiguravaju velike količine robe, stvaraju se robne zalihe u skladištu te se nastoji očuvati njezina uporabna vrijednost. Dakle, glavna zadaća trgovine je da se osigura ponuda robe prema zahtjevima tržišta, u traženom vremenu te po cijeni i ostalim uvjetima koje su kupci voljni prihvatiti (Gašić i Galić, 2012).

Tijek odvijanja razmjene s inozemstvom se odvija putem različitih oblika i vrsta poslova koji su prilagođeni predmetu kupoprodaje, načinu plaćanja, vremenu trajanja, broju sudionika itd. Predmet kupoprodaje se može podijeliti na trgovinu robom i trgovinu uslugama, a ujedno i na poslove vezanu uz kupoprodaju prava intelektualnog i industrijskog vlasništva. Razlikujemo trgovinske poslove koji se plaćaju devizama, koji većinski prevladavaju, i one koji se likvidiraju uz potpunu ili djelomičnu, uzvratnu isporuku drugih roba. Vremenski gledano,

postoje kratkoročni i dugoročni poslovi te jednokratni i uzastopni. Najviše je kratkoročnih poslova koji traju do tri mjeseca, što je uobičajeni rok plaćanja u međunarodnoj trgovini pri čemu se plaćanje do tog perioda smatra gotovinskim, a nakon toga su plaćanja na kredit. (Matić, 2016a)

Vanjskotrgovinsko poslovanje ima pojedine značajke po kojima se razlikuje od poslova u sklopu unutarnje trgovine, a to se vidi po sljedećim osobinama:

- nositelji u međunarodnoj razmjeni su rezidenti različitih zemalja
- vanjskotrgovinski poslovi moraju biti usklađeni sa deviznim i carinskim propisima po ugovornome pravu zemlje za koju se odluče poslovni partneri
- predmet kupoprodaje, u većini slučajeva, odlazi iz carinskog područja zemlje izvoza u carinsko područje zemlje uvoznice ili neke treće zemlje
- najčešći oblik plaćanja i naplate se odvija u devizama
- za vrijeme poslovanja se trebaju poštivati međunarodne konvencije i dobri poslovni običaji (Matić, 2016a)

Međunarodna razmjena se odvija putem uvoza i izvoza koji predstavljaju najčešće oblike vanjskotrgovinskog poslovanja. Procesom izvoza se odvija prodaja roba i usluga, koje su proizvedene u domicilnoj zemlji, u inozemstvo dok se uvozom kupuje određena količina robe ili usluga u inozemstvu nakon čega se unose u domicilnu zemlju. Obje komponente su značajan dio globalne ekonomije zbog čega danas međunarodna trgovina čini više od 70% ukupnog svjetskog BDP-a (Lazibat i sur., 2020).

Određene zemlje nemaju izbora po pitanju izvoza već su prisiljene na to kako bi si osigurale potrebna sredstva za plaćanje uvoznih dobara i usluga dok druge zemlje ciljaju na izvoz radi jačanja vlastitog gospodarstva ili poboljšanja sveobuhvatnog poslovanja. Što se tiče uvoza, njime se nastoje podmiriti potrebe domicilnog stanovništva i domaće ekonomije tako što se unose proizvodi i usluge koji se ne pronalaze na domaćem tržištu ili ih nema u traženim količinama. Uvoz je naročito koristan proizvođačkim poduzećima koji nisu u mogućnosti nabaviti potrebnu robu na domaćem tržištu, kao i u slučaju kad je uvezena roba kvalitetnija i ujedno jeftinija od slične domaće robe (Gašić i Galić, 2012).

Poduzeće će sklopiti uvozni ili izvozni posao na temelju niza čimbenika koji će biti ključni prilikom donošenja njegove konačne odluke, a to su količina, specifična vrijednost i kakvoća

robe, posebni načini prodaje robe kao naprimjer putem burze ili aukcija, trgovački običaji i uzance, način plaćanja i naplate prilikom trgovanja određenom robom, poslovni rizici koji se vežu za tržište, poslovnog partnera ili predmet kupoprodaje, devizni i carinski sustavi zemalja poslovnih partnera, kao i politički rizici vezani uz tog partnera itd. (Matić, 2016b).

Prodaja robe koja je predmet razmjene na međunarodnom tržištu se može odvijati na više načina, a među najistaknutijima su:

- prodaja po viđenju robe
- prodaja na osnovi opisa izgleda i kvalitete robe
- prodaja po uzorku i modelu
- prodaja po standardnoj oznaci

Kod prodaje po viđenju robe, potencijalni kupac mora prvo pogledati robu kako bi se uvjerio u njezinu kvalitetu s obzirom da se osobine takve robe ne mogu precizno opisati. Takav način prodaje zahtjeva sudjelovanje prodavatelja i kupca tj. njihovih ovlaštenih predstavnika, a većinom se javlja kod prodaje žive stoke, voća i povrća, cvijeća, drvene građe, umjetničkih djela, antikviteta itd. Nakon što se kupac uvjerio u kvalitetu robe, započinju pregovori s prodavateljem po pitanju cijene, uvjeta plaćanja i ostalih elemenata ugovora.

Zatim, roba se može prodati na osnovi opisa njezinog izgleda i kvalitete pri čemu se mora konkretno i nedvojbeno definirati predmet kupoprodaje kako bi se spriječili moguće dvojbe i nesporazumi. Recimo, u slučaju prodaje banane, opis kupoprodajnog predmeta bi trebao sadržavati konkretne detalje o tom proizvodu kao što je težina, podrijetlo, boja, sorta, razdoblje uroda. Za ovakvu vrstu sklapanja poslova je specifična prodaja putem interneta i ugovoranje na temelju kataloga.

Nadalje, prodaja se može vršiti po uzorku i modelu u slučaju kada se kupac i prodavatelj ne mogu direktno susresti te ujedno prodavatelj nije u mogućnosti precizno opisati kvalitetu predmeta kupoprodaje. Ukoliko dođe do isporuke robe, prodavatelj šalje kupcu svoju ponudu skupa sa dva međusobno odvojena i precizno zapečaćena uzorka, gdje se jedan uzorak koristi za različite analize i probe, a drugi za usporedbu s robom koja je isporučena. Na ovakav način se mogu prodati prehrambeni proizvodi ili različita industrijska roba široke potrošnje kao što je odjeća ili namještaj.

Najvažniji način prodaje robe u svjetskoj trgovini je po standardnoj oznaci iz razloga što se standardizirani proizvodi koriste na globalnoj razini te na potrošnju takvih proizvoda ne

utječu značajno karakteristike određenog tržišta, različite tradicije, klima, navike potrošača. Standard je zakonski propis kojim su utvrđene osobine proizvoda poput oblika, dimenzije, kemijskog sastava i drugih zahtjeva koji moraju biti zadovoljeni. U većini slučajeva se označavaju skraćenicama pa tako recimo za ruski standard piše GOST, a za njemački DIN. Na međunarodnom tržištu se na taj način prodaju burzovni proizvodi kao što je naprimjer kava, kakao, nafta, kovine, pamuk, šećer, pšenica, kukuruz itd. (Matić, 2016b).

2.2. Oblici nastupa u vanjskotrgovinskom poslovanju

Poduzeće će se odlučiti na izlazak na strana tržišta kada uvidi da djelovanjem na domaćem tržištu ne ostvaruje zacrtane poslovne ciljeve. Pri tome mora biti razrađena strategija u kojoj se jasno vidi kakvi su to ciljevi poduzeća, raspoloživi resursi, poslovna politika te drugi elementi ključni za realizaciju cjelokupnog razrađenog plana. Tu se javljaju menadžeri koji osmišljavaju strategiju nastupa pojedinačno za svaki proizvod i za svako pojedino tržište. Najjeftiniji i najjednostavniji oblik izlaska na inozemno tržište je izvoz dok u druge ključne oblike nastupa spadaju licenciranje, franšizing, zajednički pothvati, podružnica u cjelokupnom vlasništvu, spajanje, preuzimanje, strateški savezi.

Izvoz je idealna opcija za manje rizična poduzeća koja žele ostvariti dugoročnu isplativost od izlaska na inozemna tržišta. Pri tome, izvoz robe se može obavljati samostalno pa je riječ o izravnom tj. direktnom izvozu ili se takve radnje mogu predati neovisnoj tvrtki u vlastitoj zemlji te je u tom slučaju riječ o neizravnom tj. indirektnom izvozu. Kakav oblik izvoza će se na kraju realizirati, ovisi o samom proizvodu i njegovim obilježjima, potrebama krajnjih potrošača, mogućnosti poduzeća da podnese nadolazeće troškove, načinu odvijanja distribucije u zemlji izvoza te mnogim drugim stavkama (Matić, 2016b).

2.2.1. Neizravni ili posredni izvoz

Kod neizravnog izvoza, prodaja proizvoda ili usluga na inozemnom tržištu se odvija putem različitih posrednika koji izvozniku smanjuju troškove i ubrzavaju ulazak na samo tržište, i to naročito ako nemaju mnogo iskustva u izvoznim poslovima. Dakle, glavne prednosti posrednika su poznavanje stranog tržišta i sklapanje poslovnih veza, mogućnost pronalaska idealnog tržišta za ciljani proizvod ili uslugu, kao i profesionalne usluge koje nude za izvozne poslove. S druge strane, nedostaci posrednika se očituju u želji za profitom zbog čega će se

prije fokusirati na proizvode ili usluge koje donose veću dobit u što kraćem roku. Osim toga, treba navesti i potencijalni sukob interesa ukoliko posrednik istovremeno zastupa nečiju konkurenciju, kao i opasnost da posrednik bude zaslužan za pozitivan imidž određenog proizvoda ili usluge (HBOR, 2021).

Slika 1: Primjer tijeka posrednog izvoza dobara

Izvor: Export Port (2020). Dostupno na: <https://www.exportport.com/the-ultimate-guide-to-become-an-import-export-agent/> (Preuzeto 28.03.2021.)

Na ovoj slici je prikazan odnos između agenta, kupca i izvoznika u međunarodnoj trgovini gdje agent zaprima narudžbu od strane kupca te za svoje usluge dobiva proviziju. Dakle, agent nastupa kao srednja osoba u procesu izvoza dobara tako što aktivno sudjeluje u pregovorima bilo za kupnju ili prodaju određenog proizvoda. Može biti unajmljen od strane pojedine kompanije, otvoriti vlastitu kompaniju te raditi individualno što je najrizičnija opcija s obzirom da mora preuzeti mnogo odgovornosti na sebe. Svaki agent mora biti visoko organizirana osoba kako bi osigurao točne informacije o proizvodima, različitim tržištima i kompanijama te načinu odvijanja trgovačkih pregovora (Export Port, 2020).

Također, postoje specijalizirani agenti tj. zastupnici koji posluju na konkretnom području kao što je određena regija ili zemlja pri čemu, kao i obični agenti, dobivaju proviziju za svoje usluge posredovanja. Oni prodaju povezane vrste roba i usluga čime postaju specijalizirani za određene industrijske grane. Sposobni agenti ili zastupnici svojim uslugama pomažu tako što pomno istražuju tržišta, nude savjete o načinu financiranja, prijevoza i carinjenja proizvoda te pružaju konkretne informacije o kulturnim tradicijama, kao i poslovnim zakonima i praksama na lokalnoj razini.

Nadalje, u neizravnom izvozu se mogu javiti i druge vrste posrednika, a to su distributeri i trgovačke kuće. Distributeri stvarno kupuju proizvod ili uslugu koju dalje prodaju lokalnim kupcima te najčešće određuju prodajnu cijenu i sudjeluju u promotivnim aktivnostima. S obzirom da preživljavaju na temelju marže, uvijek će prije prihvatiti one proizvode koji mu osiguravaju veću zaradu. Što se tiče trgovačkih kuća, oni igraju ulogu domaćih posrednika koji plasiraju proizvode ili usluge na inozemnom tržište. Osim toga, preuzimaju i druge funkcije kao što je istraživanje tržišta, imenovanje agenta ili distributera, usluge prijevoza i ostalo (HBOR, 2021).

2.2.2. Izravni ili neposredni izvoz

U slučaju izravnog izvoza bez posrednika, tvrtka stječe veću kontrolu nad cjelokupnim izvoznim poslom, stvara prisniji odnos s krajnjim kupcima te ima jasniji pregled ciljanog tržišta. Nema više troškova posrednika čime se daje veća sloboda kod strateškog odabira cijena i samim time postoji mogućnost ostvarivanja veće dobiti. Također, ne postoji mogućnost da se dobar imidž proizvoda pripiše posredniku, već isključivo proizvođaču. No, za takav oblik izvoza trebaju velika početna ulaganja, mnogo više resursa i vremena nego u slučaju posrednog izvoza. Postoji opasnost da proizvođač nije dovoljno dobro upoznat sa ciljanim tržištem i da nema ključne vještine kako bi dosegao očekivani volumen prodaje.

Najčešća organizacijska rješenja u sklopu neposrednog izvoza su:

- vlastiti organizacijski oblici poduzeća u zemlji
 - odjel za izvoz
 - samostalna poslovnica
 - vlastita tvrtka-kćer

- vlastita trgovačka mreža u inozemstvu
 - vlastita tvrtka u inozemstvu
 - vlastito skladište u inozemstvu
 - vlastita podružnica ili predstavništvo
 - usluge trgovačkog putnika (HBOR, 2021)

2.2.3. Ostale strategije međunarodnog nastupa poduzeća

Pojava globalizacije, međunarodnih trgovinskih sporazuma i ključnih institucija u vanjskotrgovinskom poslovanju, dovela su do otvaranja gospodarstva kod sve više zemalja zbog čega danas međunarodna trgovina igra vodeću ulogu u kreiranju svjetskog BDP-a. Poduzeća ulaze na međunarodna tržišta kako bi maksimizirala profit povećanom prodajom roba i usluga. Postoje različite strateške opcije koje se mogu koristiti nastupom na strano tržište što može zahtijevati velike kapitalne investicije te ujedno predstavljati i velik rizik.

Postoje specijalizirani načini nastupa poduzeća u međunarodnoj trgovini koji se dijele u dvije skupine, a to su:

- ugovorni oblici: licenciranje i franšizing
- investicijski oblici: zajednički pothvat i podružnica u cjelokupnom vlasništvu

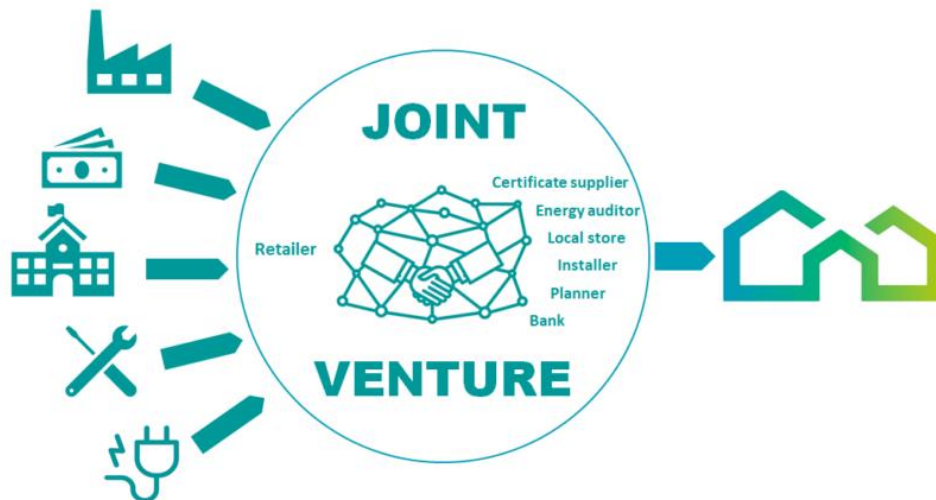
Licenciranje je ugovorni oblik izlaska na međunarodno tržište u kojem imamo dva ključna poslovna subjekta, a to su davatelj i primatelj licence. Poslovni subjekt koji daje licencu omogućuje drugom subjektu da koristi njegov patent, autorska prava, procese, nacрте, zaštitne znakove i dr. Dakle, primatelj licence ima pravo koristiti intelektualnu imovinu davatelja licence na određeni period za što zauzvrat dobiva licencijsku naknadu.

Franšizing isto tako ima dva vodeća poslovna subjekta, davatelja i primatelja franšize, koji se nastoje dogovoriti oko uvjeta korištenja franšizinga. Sklopljenim ugovorom o franšizingu, primatelj ima pravo koristiti nematerijalnu imovinu davatelja franšize, a to je najčešće zaštitni znak. Razlika u odnosu na licenciranje je ta da davatelj franšize pruža potrebne resurse i edukaciju primatelju franšize na početku njegovog poslovanja za što primatelj plaća određenu franšizing naknadu.

S druge strane, zajednički pothvat predstavlja investicijski oblik izlaska na strano tržište u kojem sudjeluje dvoje ili više neovisnih poduzeća u svrhu ostvarenja zajedničke poslovne

prilike. Pri tome partneri ulažu vlastite resurse i kapital kako bi međusobno podijelili vlasništvo, a ujedno i mogući profit ukoliko se realiziraju očekivani poslovni rezultati. Većinom se vlasništvo djeli na način da svako poduzeće ima udjel od 50% dok postoji i opcija da jedno poduzeće ima većinski udjel u takvom strateškom partnerstvu.

Slika 2: Zajedničko ulaganje ili joint venture

Izvor: Stunning (2019). Dostupno na: <https://renovation-hub.eu/business-models/one-stop-shop-provided-by-joint-venture-of-retailers-with-industry-and-contractors/> (Preuzeto 29.3.2021.)

Osim toga, poduzeće može uložiti potrebna sredstva u podružnicu na način da stvori novo poduzeće pri čemu govorimo o greenfield investiciji, ali isto tako može investirati u već postojeće poduzeće pa govorimo o brownfield investiciji. Ovakav oblik izravnih stranih ulaganja je koristan ukoliko poduzeće želi u potpunosti nadzirati svoje poslovanje izvan vlastite zemlje što mu osigurava podružnica u cjelokupnom vlasništvu.

Naravno, postoji još strateških oblika izlaska na inozemna tržišta, a jedni od ključni su spajanje poduzeća u novi poslovni subjekt, preuzimanje drugog poduzeća, strateška partnerstva i savezi (Lazibat i sur., 2020).

2.3. Trgovinska politika i uloga WTO-a u regulaciji trgovine

Trgovinska politika je važan pojam ako pričamo o vanjskotrgovinskim poslovima s obzirom da je njezina glavna svrha upravljanje svjetskom razmjenom robe i usluga, između nacionalnih i regionalnih gospodarstava. Njome se nastoje regulirati tijekom uvoza i izvoza kako bi se svi trgovinski procesi odvijali u zadanim zakonskim okvirima. Danas je značaj međunarodne trgovine sve veći pa stoga ne čudi porast njezinog udjela u svjetskom BDP-u koji je početkom 1970-ih godina iznosio 22% dok je ta brojka bila preko 50% u 2012. godini. Do takvog stanja je došlo zbog sve intenzivnije ekonomske konkurencije u u drugoj polovici 20. stoljeća zbog čega je nužno bilo uvesti širi raspon trgovinskih instrumenata kojima će se lakše kontrolirati cirkulacija dobara na tržištu.

Različite restrikcije, u pogledu carina i uvoznih kvota, su uvedene kako bi zaštitile domaće interese od strane inozemne konkurencije. No, isto tako nacionalne vlade donose odluke koje podupiru male i veće izvozne kompanije putem različitih povlaštenih zajmova, programa osiguranja, tehničke podrške u svrhu obavljanja trgovinske misije na tržištu. Dakle, trgovinska politika zapravo reflektira otvorenost određene države ili njezinu izoliranost od ostatka svijeta zbog čega je takva politika implementirana kroz različite regionalne i multilateralne trgovinske sporazume. Ključnu ulogu u takvim sporazumima je imao Opći sporazum o carinama i trgovini (GATT), od 1947. do 1995., nakon čega ga mijenja Svjetska trgovinska organizacija (WTO) koja danas promovira trgovinsku liberalizaciju (Velut, 2015).

Gledano kroz povijesna događanja, trgovinske politike su se mijenjale ovisno o situaciji na međunarodnom tržištu. Pojava Velike gospodarske krize u periodu od 1929.-1932. godine, utjecala je na značajan pomak potražnje sa uvoznih na domaću robu. Time se se oporavile nacionalne ekonomije, ali je posljedično bio urušen trgovinski i financijski sustav na svjetskoj razini. Zatim je došao Drugi svjetski rat koji je još više poremetio međunarodne ekonomske odnose zbog čega su krenule rasprave o stvaranju novog i stabilnijeg svjetskog ekonomskog sustava. Težilo se da takav novi ekonomski sustav bude temeljen na tri različite globalne organizacije pri čemu će svaka od njih imati svoje područje djelovanja (Lazibat i Matić, 2001). Ključnu ulogu za njihov nastanak je imala konferencija održana u Bretton Woodsu, 1944. godine, nakon koje su osnovani Međunarodni monetarni fond i Međunarodna banka za obnovu i razvoj. Na tom sastanku je bilo par stotina sudionika iz 44 države koji su htjeli liberalizirati poslijeratni gospodarski sustav na međunarodnoj razini uvođenjem novih mjera i

pravila ponašanja. Takvim pristupom se poticala sloboda kretanja robe, usluga, ljudi i kapitala na što većem području svijeta (Vizjak, 2006).

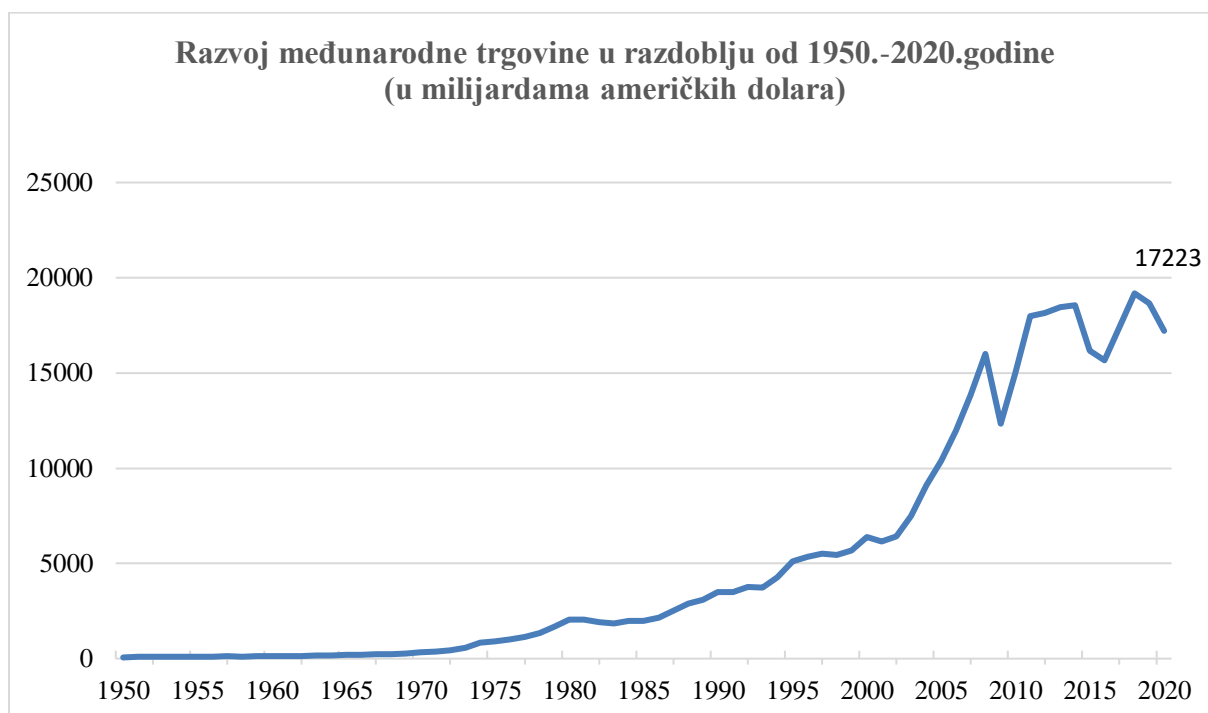
Nadalje, u periodu koji je slijedio trebalo se dogovoriti oko osnivanja organizacije koja bi obnovila sustav multilateralne trgovine na način da se poveća njezina liberalizacija. Također, pokušavalo se stvoriti određene uvjete koji bi svim sudionicima na međunarodnom tržištu dali jednaka prava, a isto tako bi organizacija služila za rješavanje mogućih sporova među zemljama (Matić i Lazibat, 2001). Gledajući da se to ostvari, 1948. godine je potpisana Havanska povelja kako bi nastala Međunarodna trgovinska organizacija. Potpisalo ju je više od 50 zemalja, a sadržavala je niz pravila za regulaciju nacionalnih trgovinskih politika vezanih uz carinska i necarinska ograničenja, zonu slobodne trgovine, ekonomsku obnovu i ostalo (Brkić, 2001). Zbog neuspjelih dogovora, takva organizacija se na kraju nije realizirala, već je nastao Opći sporazum o carinama i trgovini, poznat kao GATT, kojem su pristupile 23 države od njih 50 koje su htjele utemeljiti Međunarodnu trgovinsku organizaciju. Postupno se krenulo sa liberalizacijom svjetske trgovine i uklanjanjem protekcionističkih mjera u robnoj trgovini kako bi nastao stabilan multilateralni trgovinski sustav. GATT je proživio do 1994. godine, kada ga nasljeđuje Svjetska trgovinska organizacija koja je i do danas aktivna u području regulacije trgovinskog sustava (MVEP, 2021 i Brkić, 2001).

Dolaskom devedesetih godina 20. stoljeća, promjenilo se političko i ekonomsko okruženje na način da je tržišni sustav zamjenio planski, prevladavali su liberalniji uvjeti na tržištu te se općenito živjelo u bogatijem svijetu. Sa svrhom da se ostvare novi ciljevi otvorenijeg trgovinskog poslovanja proizvodima i uslugama te da se osigura zaštita određenih tržišnih prava, osnovana je Svjetska trgovinska organizacija (WTO). Sporazum je potpisan 1994. godine od strane ovlaštenih predstavnika 125 zemalja, no sa konkretnim djelovanjem kreće početkom 1995. godine u nastojanju da poboljša upravljanje svjetskim trgovinskim tijekovima. WTO, za razliku od GATT-a, je organizacija koja unutar sebe ima zadanu strukturu i načela po kojima se vodi, a sve u svrhu reguliranja trgovine robama, uslugama i razmjene vezane uz prava intelektualnog vlasništva. Također, mogući sporovi među članicama WTO-a se jednostavnije i brže rješavaju s obzirom da je osiguran adekvatan mehanizam za donošenje ispravnih odluka (Matić i Lazibat, 2001).

Trgovinski odnosi su se promijenili dolaskom WTO-a koja svoju politiku vođenja temelji na trgovini bez diskriminacije gdje svaka država članica mora otvoriti svoje tržište ostalim članovima pod jednakim uvjetima. Osim toga, uvođenje carinskih olakšica jednoj ili više

država se proširuje odmah i na ostale članice što je uvedeno klauzulom najpovoljnije nacije. Nadgledaju se trgovinske politike na nacionalnoj razini, provodi se suradnja s ostalim međunarodnim organizacijama te se nastoji osigurati stabilna trgovina u kojem su svim državama članicama zajamčena ista prava, ali isto tako i zadane obveze. Poslovanjem WTO-a se nastoje riješiti pitanja vezana uz standarde proizvoda, subvencioniranje, dumping, zaštitu autorskih prava, način vođenja državne trgovine (Barković i Lulić, 1999).

Graf 1: Razvoj međunarodne trgovine u sklopu WTO-a od 1950.-2020. godine

Izvor: obrada autorice prema podacima sa službene stranice WTO-a. Dostupno na:

https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/trade_evolution_e/evolution_trade_wto_e.htm

(Pristupljeno 2.4.2021.)

Na ovom grafu se jasno vidi kako je uloga WTO-a ključna u razvoju međunarodne trgovine što nam ukazuju podaci iskazani u milijardama američkih dolara. Vrijednost svjetske razmjene je porasla sa 63 milijardi dolara u 1950. godini na 17223 milijardi dolara u 2020. godini što znači da je porast veći za otprilike 274 puta (WTO.org). Značaj WTO-a je ključan u stvaranju ovakve slike u međunarodnoj trgovini jer, za razliku od GATT-a, ima čvršću pravnu podlogu koja je u razini s MMF-om i Međunarodnom bankom za obnovu i razvoj. Sustav kojim se kontrolira nacionalna trgovinska politika je napredovao zahvaljujući novim

mehanizmima koji u određenim periodima, a posebno na godišnjoj razini, nude podatke o stanju u svjetskoj trgovini.

Stoga trgovinska politika WTO-a sadrži mjere zaštite domaće proizvodnje uvođenjem carina te ograničava provedbu restrikcija uvoza kako bi zaštitila platnu bilancu. Također, zabranjuje subvencioniranje izvoza industrijskih proizvoda i ograničava uvjete za primjenu indirektnih subvencija. Osim toga, u sklopu svog djelovanja provodi liberalizaciju trgovine tekstilom i odjećom te poljoprivrednim proizvodima za koje postoje posebna pravila provođenja trgovinske politike u sklopu tog sektora (Brkić, 2001). Isto tako, postoje sporazumi u sklopu kojih su donesene mjere za trgovinu uslugama i za prava intelektualnog vlasništva, a to su Opći sporazum o trgovini uslugama (GATS) te Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (TRIPS) (Lazibat i sur., 2020).

3. Trgovinska politika Europske unije

3.1. Ključna područja djelovanja Europske unije

Početak nastanka Europske unije datira još iz 1958. godine kada je šest država (Francuska, Belgija, Italija, Njemačka, Nizozemska i Luksemburg) osnovalo Europsku ekonomsku zajednicu (EEZ) čiji je osnovni cilj bio uspostava zajedničkog tržišta. U sklopu te organizacije je uspostavljena carinska unija te je omogućena sloboda kretanja po pitanju kapitala, ljudi, robe i usluga. Osim toga, zalagalo se za ravnotežu monetarne i fiskalne politike, poštene uvjete na tržištu, kontrolu državnih subvencija, zabranu porezne diskriminacije kod uvoza. Europska ekonomska zajednica mijenja svoje ime 1992. godine te postaje Europska unija na temelju sporazuma koji je potpisan u Maastrichtu. Sporazum je došao na snagu 1993. godine, a sve u svrhu jačanja političke i ekonomske integracije u sklopu novoosnovane zajednice (Lojić, 2018).

Europska unija predstavlja gospodarsku i monetarnu uniju u sklopu koje se želi provesti zajednička suradnja u vanjskoj sigurnosnoj politici, pravosuđu i unutrašnjim poslovima država članica. Teži se postići ravnoteža u vidu ekonomskog razvoja i što veća otvorenost međunarodnom tržištu (Lojić, 2018). Također, njome se nastoji utjecati na društveni život njezinih građana u okviru čega spadaju slijedeće zadaće: poštovanje kulturne raznolikosti, slobodno izražavanje misli, podizanje životnog standarda, briga o okolišu, uvažanje prava

čovjeka i građanina, sprječavanje različitih oblika diskriminacije, poticanje zajedničke suradnje u svim područjima (Altaras Penda, 2005).

Danas ona predstavlja zajednicu koja broji 27 država članica koje su zajednički uključene u proces donošenja odluka o određenim pitanjima. Države članice prenose dio svog suvereniteta na zajedničke institucije među koje spada Vijeće europske unije, Europski parlament, Europska komisija, Europsko vijeće te Sud pravde Europske unije (Ćelap i sur., 2018).

Slika 3: Sjedište Europske unije u Bruxellesu

Izvor: World Atlas. Dostupno na: <https://www.worldatlas.com/articles/where-is-the-headquarters-of-the-european-union-eu-located.html> (Preuzeto 16.4.2021.)

Europska unija ima svoje jedinstveno tržište koje omogućava slobodnu kretanju robe, usluga, ljudi i novca njezinim područjem na isti način kao unutar pojedine zemlje. Zbog ukidanja nepotrebnih pravnih i birokratskih prepreka, poduzeća su počela sve više širiti svoje poslovanje na druge dijelove EU te je natjecanje na tržištu dovelo do snižavanja cijena i više izbora za potrošače. Kao primjer se mogu navesti avionske kompanije koje otvaraju nove linije na područjima gdje prije nisu poslovali, a ujedno i niže cijene avionskih karata. Isto tako, korištenje mobilnih usluga u drugoj zemlji Europske unije ne stvara dodatne troškove već se naplata vrši po domaćim tarifama.

U nastojanju da se spriječe moguće smetnje na tržištu, Europska unija uklanja regulatorne prepreke za vrijeme kupnje ili prodaje proizvoda i usluga, olakšava dobivanje sredstava za velika i mala poduzeća, potiče zapošljavanje u drugim zemljama Europske unije, sprječava socijalni damping, povezuje nacionalne porezne uprave te nastoji stvoriti zajedničku konsolidiranu osnovicu poreza na dobit i poreza na financijske transakcije (Europska komisija, 2020).

Nadalje, Europska unija provodi zajedničku poljoprivrednu politiku kojoj je cilj pouspješiti produktivnost i konkurentnost u sektoru poljoprivrede te poboljšati način na koji takva politika utječe na klimu i okoliš. Ključnu ulogu u razvoju poljoprivredne politike imaju multilateralni pregovori koji se odvijaju u sklopu Svjetske trgovinske organizacije, a rezultati tih pregovora su doveli do smanjenja i ukidanja izvoznih subvencija, smanjenja domaće potpore te lakši pristup na tržište proizvoda iz drugih zemalja. Isto tako, Europska unija se proširila na područje srednje i istočne Europe čime si je osigurala veće poljoprivredne površine na kojima može raditi više ljudi tj. povećala se zaposlenost u poljoprivredi, a samim time i proizvodnja određenih dobara. Takva politika upravljanja poljoprivredom je namijenjena ruralnom području Europske unije gdje živi praktički pola njezinog stanovništva.

Zatim, jedna od ključnih politika Europske unije je vezana uz smanjivanje ekonomskih i socijalnih razlika između regija zemalja članica EU-a tako da se u sklopu provedbe regionalne politike poboljša njihov napredak i razvoj. Postoje značajne razlike u razvijenosti između pojedinih regija EU-a zbog čega govorimo o disparitetu koji prevladava između razvijenih i nerazvijenih područja. Do tako neravnomjernog odnosa dolazi jer se većina ekonomskih djelatnosti smjestila u glavnim centrima EU-a zbog čega posljedično periferni dijelovi pate te nemaju potrebne resurse i znanje kako bi dosegli ekonomsku razvijenost centara moći. Iz toga razloga je uloga regionalne politike osiguravanje rasta u nerazvijenim zemljama EU-a gdje je BDP per capita manji od 75% prosjeka EU-a, postizanje regionalne konkurentnosti i zaposlenosti putem razvojnih programa i otvaranja što više kvalitetnijih radnih mjesta te jačanje europske teritorijalne suradnje (Kersan-Škabić, 2015).

Na području Europske unije se provodi ekonomska i monetarna integracija kojom se želi još više povećati stupanj povezanosti zemalja članica Europske unije. Uvedena je zajednička valuta euro koju koristi većina članica EU-a pri čemu ovise o ulozi Europske centralne banke dok manji broj članica koristi svoje platno sredstvo i time drže suverenitet nad monetarnom politikom. S druge strane, ekonomska politika nastoji kontrolirati javni dug zemalja članica

EU-a tako da on ne prelazi 60% BDP-a, kao i deficit koji na godišnjoj razini ne smije biti viši od 3% BDP-a.

Djelovanje Europske unije se prostire i na druga različita područja među koje spadaju tržišna konkurencija, trgovina, promet, energetika, industrija, zaštita okoliša, pravosuđe i unutarnji poslovi, istraživanje i razvoj, obrazovanje, zdravstvo, kultura itd. (Ćelap i sur., 2018).

3.2. Obilježja trgovinske politike EU

Trgovinska politika Europske unije se počela razvijati još od nastanka Europske ekonomske zajednice, a kao važan korak se ističe osnivanje carinske unije 1968. godine koja je omogućila stvaranje zajedničke trgovinske politike. U isključive ovlasti Europske unije ulazi trgovina robom, uslugama, komercijalni apsketi intelektualnog vlasništva i izravna inozemna ulaganja. Trgovina utječe na gospodarski rast i razvoj Europske unije jer stvara okružje novih inovacija, specijalizacije te konkurentnosti što posljedično dovodi do povećanja radnih mjesta, a ujedno i većih investicija. Kako bi se ostvarila što veća konkurentnost na području europskog gospodarstva, potrebno je stvoriti pravedan i otvoren trgovinski sustav. Ugovorom o Europskoj uniji postupno se ukidaju ograničenja u međunarodnoj trgovini, smanjuju se carinske barijere te se provodi cjelokupna liberalizacija trgovine. U okviru Svjetske trgovinske organizacije, nastoji se održati fer utakmica na tržištu putem već zadanim pravila kako bi se ojačala svjetska održivost trgovinskog sustava (Kersan-Škabić, 2015; Europski parlament, 2019).

Zakonodavni okvir za odvijanje trgovine Europske unije nastoji zaštititi europske proizvođače i poduzeća od mogućih opasnosti koje im mogu zadati trgovinske navike i prakse stranih subjekata. U sklopu toga se odvijaju provjere po pitanju izravnih stranih ulaganja kako bi se moglo lakše zaštititi od potencijalnih prijetnji od strane trećih zemalja. Potrebna je suradnja i uvid u strana ulaganja kako bi se lakše utvrdilo što je prava prijetnja, a što sigurno pa stoga pojedine zemlje Europske unije imaju mogućnost revizije za takvu vrstu ulaganja. Također, Europska unija provodi zaštitne mjere za bilateralne trgovinske sporazume, a jedna od posebnih mjera je očuvanje domaće industrije od mogućih povećanja uvoza iz zemalja koje nisu članice EU-a. Postoje posebni instrumenti trgovinske zaštite među koje treba spomenuti antidamping i mjere kojima doprinosi za zaštitu tržišta tako da se prodaja pojedinih roba ili usluga ne bi prodavala po nižoj cijeni od cijene na tržištu proizvođača (Vijeće Europske unije, 2019).

Europska unija provodi zajedničku trgovinsku politiku putem različitih multilateralnih, bilateralnih i unilateralnih trgovinskih sporazuma pri čemu glavnu ulogu u pregovorima ima Europska Komisija. Ona je ovlaštena predlagati zakone i biti skrbnik nad ugovorima EU-a te osigurava da sve članice provode zakonodavstvo EU-a. Uloga Komisije u institucionalnom obliku EU-a je da djeluje kao podrška u provedbi kolektivnih ciljeva i potreba, neovisno o uputama nacionalnih vlada. Stoga je do Komisije da razradi prijedloge za pokretanje i sadržaj međunarodnih trgovinskih pregovora (Meunier i Nicolaidis, 2006).

Pregovori oko trgovinskih sporazuma se odvijaju na način da Europska unija zastupa sve svoje zemlje članice pri čemu njima nije dozvoljeno da pojedinačno pregovaraju sa zemljama nečlanicama. Multilateralna suradnja, koja se odvija između 3 i više zemalja, se odvija kroz sudjelovanje u pregovorima o liberalizaciji trgovine te se svaka strana u pregovaračkim aktivnostima mora odnositi prema drugima na jednak način zbog čega je odnos u dogovoru ovakvih sporazuma vrlo kompleksan. Za to je glavni primjer Svjetska trgovinska organizacija koja igra vodeću ulogu u promicanju i implementaciji slobodne trgovine te se Europska unija nastoji prilagoditi njezinim pravilima prilikom provođenja vlastite trgovinske politike.

Karakteristike trgovinske politike Europske unije su:

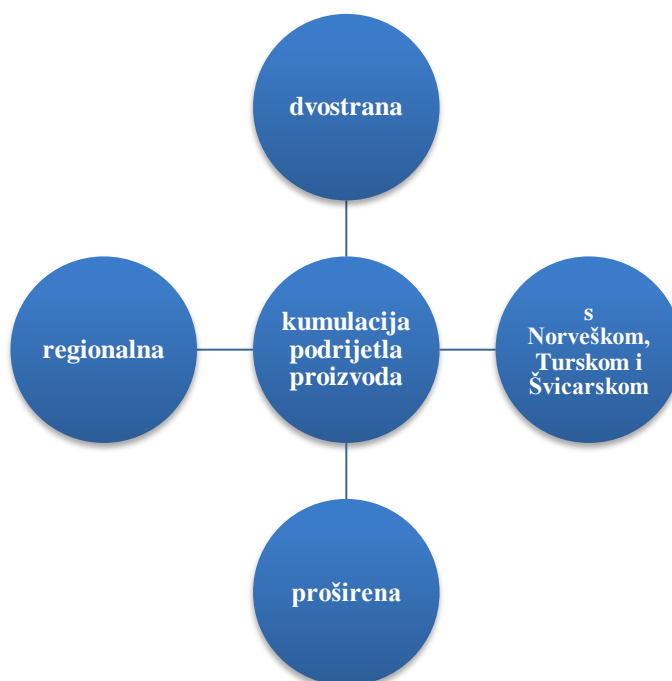
- upotreba specifičnih carina na uvoz poljoprivrednih proizvoda
- oslanjanje na ad valorem carine za nepoljoprivredne proizvode
- niska razina carine uz iznimku poljoprivrednih proizvoda
- egzistira jako malo carinskih plafona u nepoljoprivrednom sektoru (Kersan-Škabić, 2015)

EU predstavlja regionalnu trgovinsku organizaciju koja nastoji ograničiti uvozne carine od strane regionalnog partnera i stvoriti područje slobodne trgovine. Isto tako, provodi bilateralnu suradnju, u obliku ugovora o slobodnoj trgovini, pojedinačno sa zemljama diljem svijeta. Također, djeluje kroz sustav preferencijalnih trgovinskih sporazuma kojima se želi ojačati ekonomija nerazvijenih zemalja te onih u razvoju tako da se smanjuju ili ukidaju barijere na proizvode iz tih područja.

Putem općeg sustava povlastica, Europska unija omogućuje trgovinske povlastice zemljama koje su u razvoju tako da snizi carine njihovim proizvodima te nerazvijenim zemljama ukida carine tijekom uvoza u Europsku uniju. Takav sustav se odvija kroz opći dogovor, posebne poticajne aranžmane za kvalitetno upravljanje i održivi razvoj te kroz poseban dogovor za

najnerazvijenije zemlje. Ako određeni proizvod, koji dolazi iz zemlje koja je pod sustavom povlastica, može dovesti do stvaranja štete za proizvođača iz Europske unije, onda se mogu uvesti zaštitne mjere. Isto tako, uvedena su određena pravila o podrijetlu robe kako bi cjelopkupna administracija tih zemalja s Europskom unijom bila što učinkovitija tj. da se što prije spriječi moguća prijevara. Razmijenjuju se korisne informacije između gospodarskih subjekata preko različitih dobavljača te je omogućeno korištenje kumulacijskog sustava podrijetla proizvoda između zemalja članica i zemalja koje to koriste kako bi se točno utvrdilo da proizvod koji se uvozi u Europsku uniju, dolazi iz točno navedene zemlje korisnice.

Slika 4: Vrste kumulacije podrijetla proizvoda

Izvor: Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (MVEP). Dostupno na:
<http://gd.mvep.hr/hr/trgovinska-politika-europske-unije/gsp/> (Pristupljeno 3.5.2021.)

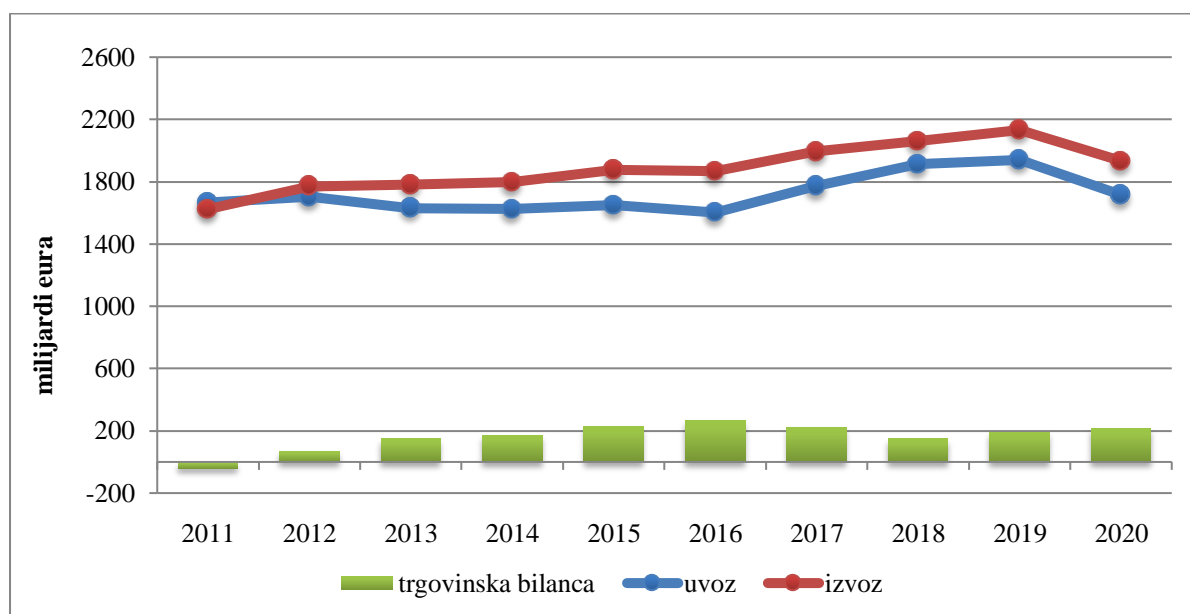
Kod dvostrane kumulacije, proizvod se smatra s podrijetlom ako se proizvodi u Europskoj uniji i dalje se ugradi u gotov proizvod zemlje korisnice. To isto vrijedi za one proizvode koji dolaze iz Švicarske, Norveške i Turske. Proširena kumulacija uključuje korištenje materijala između Europske unije i pojedinih zemalja u zemlji korisnici pri čemu se proizvod, koji nije poljoprovredno-prehrambeni, dalje izrađuje u skladu s Općim sustavom povlastica i postaje proizvod s podrijetlom. Što se tiče regionalne kumulacije, njome je dozvoljeno kumuliranje

podrijetla robe unutar pojedinih zemalja koji su navedeni u Uredbi Vijeća Europske unije te se njena primjena ne odnosi na poljoprivredno-prehrambene proizvode (MVEP, 2021).

3.3. Analiza vanjske trgovine Europske unije

Europska unija provodi relativno otvorenu trgovinu s ostatkom svijeta i nastoji razviti odnose sa različitim trgovinskim partnerima kako bi se što više integrirala na globalnom tržištu. Razvojem prometnog i komunikacijskog sustava, proizvođači diljem svijeta dobivaju poticaj da ulažu u svoje proizvode i usluge pa stoga Europska unija nastoji to iskoristiti. Unutar svog jedinstvenog tržišta ima ovlasti da donosi zakone u sklopu trgovinskog poslovanja te da sklapa međunarodne trgovinske sporazume. Ima svoje zaštitne instrumente kojima ograničava pristup tržištu ukoliko je to potrebno, ali isto tako nastoji trgovati sa siromašnijim zemljama kojima omogućava različite beneficije kao što su niže carine ili programi pomoći.

Graf 2: Robna razmjena Europske unije sa svijetom od 2011.-2020.godine

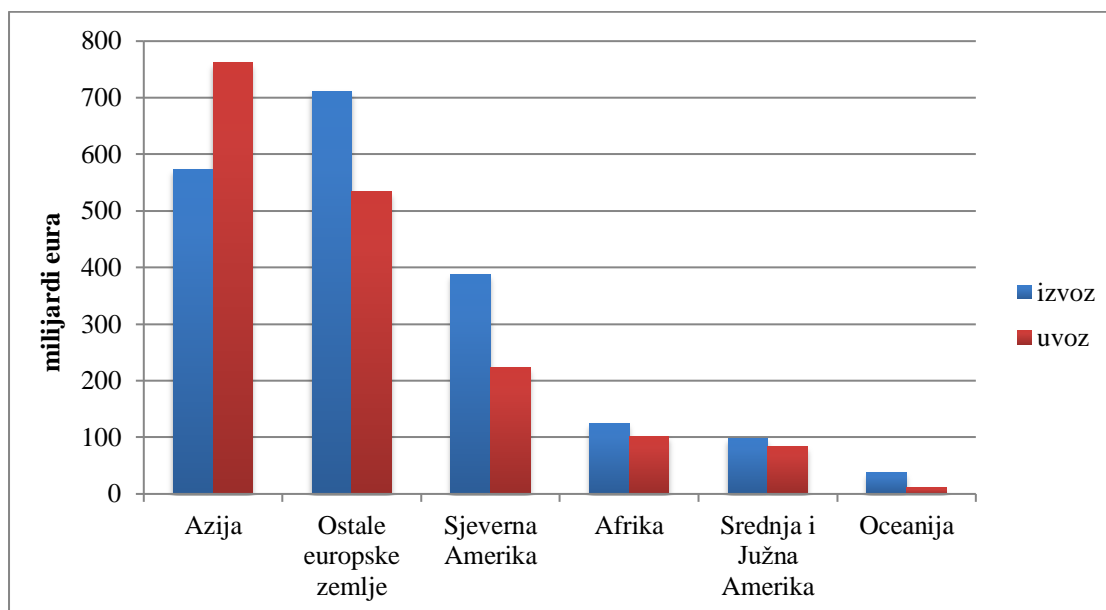

Izvor: obrada autorice prema podacima sa službene stranice Eurostata. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/> (Pristupljeno 5.5.2021.)

Na ovom grafu je prikazana robna razmjena Europske unije sa svijetom u periodu od 2011. do 2020. godine pri čemu vidimo da je došlo do povećanja izvoza i uvoza tako da je izvoz (3%) rastao brže od uvoza (1,5%). Značajan pad u međunarodnoj razmjeni se vidi između 2019. i 2020. godine pri čemu je izvoz Europske unije pao za 200 milijardi eura dok je uvoz pao za

226 milijardi eura, a kao glavni uzrok tome je pojava pandemije COVID-19. Isto tako, došlo je do povećanja trgovinskog suficita u 2020. godini, u odnosu na prethodnu godinu, sa 192 milijardi eura na 218 milijardi eura. Najveći trgovinski suficit je bio 2016. godine kada je iznosio 265 milijardi eura dok je u promatranom razdoblju jedino 2011. godina snosila trgovinski deficit od 42 milijarde eura.

Graf 3: Trgovina EU-a prema geografskim zonama u 2020. godini

Izvor: obrada autorice prema podacima sa službene stranice Eurostata. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/> (Pristupljeno 5.5.2021.)

Temeljem ovog grafa možemo zaključiti da je u 2020. godini najviše uvoza u Europsku uniju dolazilo iz azijskih zemalja sa vrijednošću od 761 milijardi eura (oko 44%). Ostale europske zemlje se uvozile 534 milijardi eura (31%), Sjeverna Amerika 223 milijardi eura (13%) dok je preostalih 12% uvoza dolazilo iz Afrike, Srednje i Južne Amerike te Oceanije. Što se tiče izvoza iz Europske unije, glavno odredište te godine su bile ostale europske zemlje gdje se izvezilo 711 milijardi eura (37%) nakon čega su slijedile Azija sa vrijednošću izvoza od 574 milijardi eura (30%) te Sjeverna Amerika sa 387 milijardi eura (20%). Dakle, Europska unija je u 2020. godini većinu trgovinske razmjene obavljala sa zemljama Azije, Sjeverne Amerike i ostalim europskim zemljama pri čemu je jedino sa Azijom ostvarila trgovinski deficit u iznosu od 188 milijardi eura dok je s ostalim europskim zemljama ostvarila trgovinski suficit od 177 milijardi eura, kao i sa Sjevernom Amerikom u iznosu od 164 milijardi eura.

3.3.1. Trgovinski odnos između EU-a i EFTA-e

Najutjecajnija europska integracija je Europska unija koja trenutno ima 27 članica, a odmah ispod nje se može svrstati Europsko udruženje slobodne trgovine tj. EFTA. To je zapravo međuvladina organizacija koja je osnovana Stockholmskom Konvencijom 1960. godine u svrhu promicanja slobodne trgovine i ekonomske integracije između vlastitih država članica. Njezin odnos s Europskom ekonomskom zajednicom, kasnije Europskom zajednicom i konačno Europskom unijom je bio u središtu njezinih aktivnosti od početka njezinog djelovanja. Danas ju čine samo četiri države među koje spada Island, Lihtenštajn, Norveška i Švicarska (EFTA, 2021).

Slika 5: Europsko udruženje slobodne trgovine (EFTA)

Izvor: Financial Economy. Dostupno na: <https://financialeconomy.net/what-is-efta-efta-member-countries-2021.html> (pristupljeno 25.4.2021.)

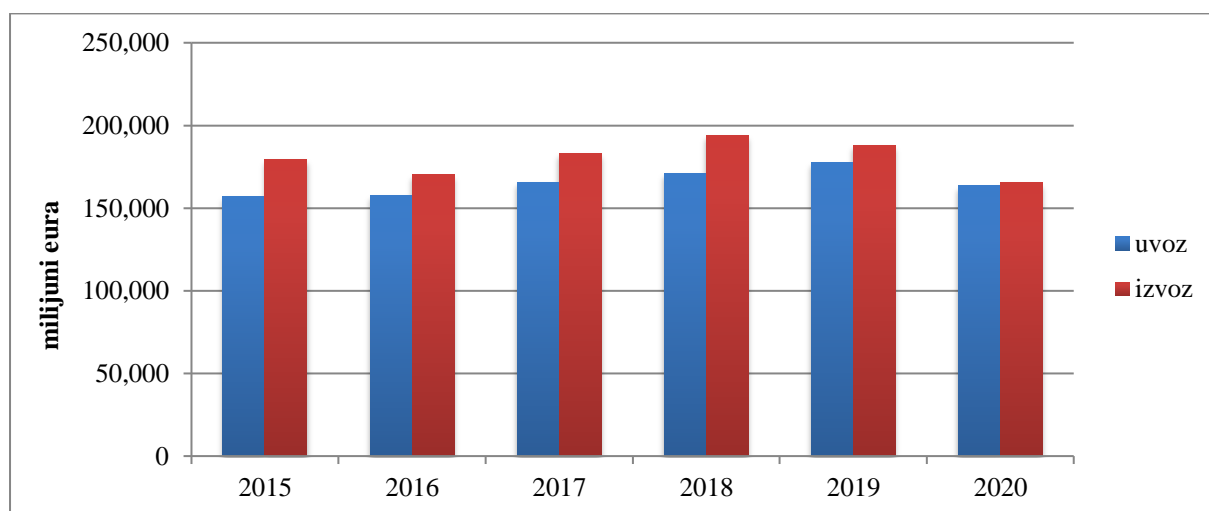
Na temelju sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru koji je stupio na snagu 1. siječnja 1994. godine, povezale su se zemlje članice Europske unije i tri države članice EFTA-e (Island, Lihtenštajn i Norveška) na jedinstvenom tržištu koje se naziva unutarnje tržište. Taj sporazum garantira jednaka prava i obveze na unutarnjem tržištu kako za pojedince tako i za gospodarske subjekte u EGP-u. Osigurava priključivanje zakonodavstva EU-a koje pokriva četiri slobode, a to su sloboda kretanja robe, usluga, osoba i kapitala kroz 30 država EGP-a. Također, tim Sporazumom su pokrivena i druga važna područja kao što su obrazovanje, socijalna politika, okoliš, zaštita potrošača, istraživanje i razvoj, turizam i kultura.

Sporazum o EGP-u ne obuhvaća sljedeće politike EU-a:

- zajednička poljoprivredna i ribarstvena politika
- carinska unija
- zajednička trgovinska politika
- zajednička vanjska i sigurnosna politika
- pravosuđe i unutarnji poslovi
- monetarna unija (EFTA, 2021)

Zemlje članice EGP-a mogu sudjelovati sa svojim poduzećima na cjelokupnom tržištu pri čemu moraju poštivati postojeća zajednička pravila. Isto tako, mogu sudjelovati u različitim programima Europske unije, dozvoljeno im je da imaju ulogu u početnim fazama kod donošenja dokumenata Europske unije, ali im zato nije omogućeno da sudjeluju kod zajedničkih politika EU-a. Kako bi sustav vođenja politike EGP-a funkcionirao, postoje različite institucije koje to čine mogućim kao što su Zajedničko vijeće gdje se nalaze predstavnici EFTA-e i Europske komisije, zatim Vijeće na razini ministara zemalja članica, Zajedničko parlamentarno vijeće sa predstavnicima Europskom parlamenta i parlamenta zemalja EFTA-e te Konzultativno vijeće. (Kersan-Škabić, 2015).

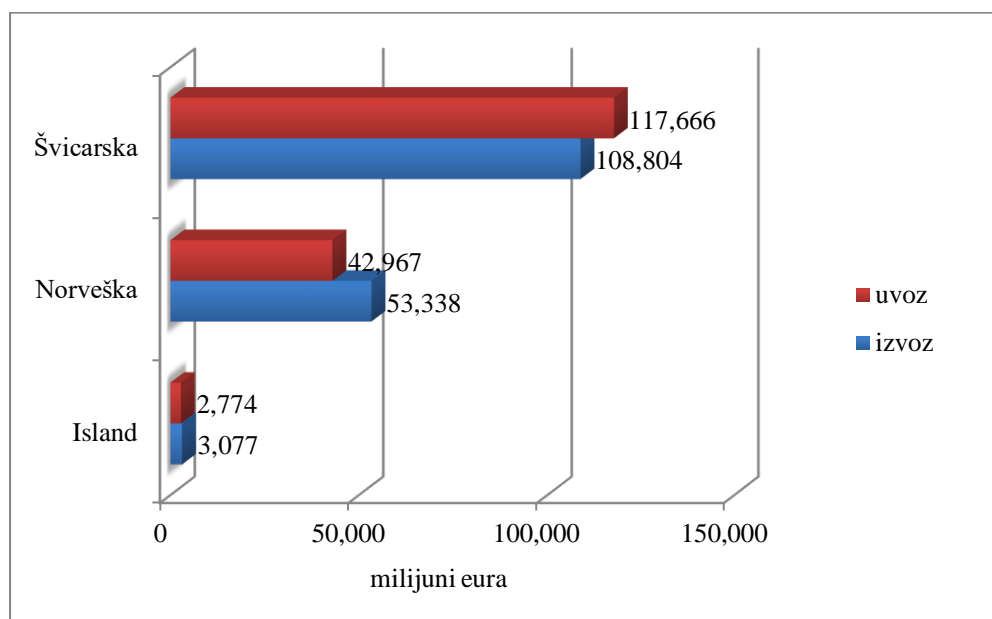
Graf 4: Trgovinska razmjena EFTA-e sa EU-a u razbolju od 2015.-2020.godine

Izvor: obrada autorice prema podacima sa službene stranice EFTA-a. Dostupno na: http://trade.efta.int/#/overview/EFTA/EU_28/2020/HS2 (pristupljeno 26.4.2021.)

Na temelju ovog grafa možemo zaključiti da zemlje EFTA-e više izvoze vlastite proizvode na područje Europske unije nego što uvoze s tog područja. U periodu od 2015. do 2020. godine, izvozna vrijednost je bila najveća u 2018. godini kada je iznosila 193 971 milijuna eura dok je najmanja bila 2020. godine, sa vrijednošću od 165 218 milijuna eura. Među proizvodima koji se najviše izvoze spadaju mineralna goriva, nakon čega slijede strojevi i mehanički uređaji, farmaceutski proizvodi, organske kemikalije te optički, medicinski i kirurški instrumenti. S druge strane, proizvodi koji se najviše uvoze iz zemalja Europske unije na područje EFTA-e su mehanički uređaji i strojevi, vozila, električni strojevi, farmaceutski proizvodi te plastika. Uvoz s područja EU-a je rastao sve do 2019. godine, kada je iznosio 177 490 milijuna eura, dok je u 2020. godini taj broj opao na 163 406 milijuna eura. Dolazak pandemije COVID-a 19 je utjecao na trgovinske tijekove robe između te dvije europske integracije zbog čega je izvozna i uvozna vrijednost dobara značajnije opala u istoj godini.

Graf 5: Trgovinska razmjena EFTA članica sa EU-a u 2020. godini

Izvor: obrada autorice prema podacima sa službene stranice EFTA-a. Dostupno na: http://trade.efta.int/#/overview/EFTA/EU_28/2020/HS2 (pristupljeno 26.4.2021.)

Na ovom grafu se vidi koliko pojedina članica EFTA-e sudjeluje u trgovinskoj razmjeni s područjem Europske unije u 2020. godini. Švicarska značajno dominira u obje komponente vanjske trgovine u odnosu na druge dvije članice pri čemu uvozi 117 666 milijuna eura (65,85%) s područja Europske unije te izvozi 108 804 milijuna eura (72%). S druge strane, Norveška uvozi 42 967 milijuna eura (32,28%), a izvozi 53 338 milijuna eura (26,29%).

Island ima jako mali udio u trgovini s Europskom unijom pri čemu uvozi samo 2774 milijuna eura (1,7%) te izvozi 3077 milijuna eura (1,86%).

3.3.2. Odnos EU-a prema članicama CEFTA-e

Srednjoeuropski sporazum o slobodnoj trgovini (CEFTA) je nastao 1992. godine kako bi se ostvarili slobodniji trgovinski tijekovi između Čehoslovačke, Mađarske i Poljske, a isto tako da se pokaže zajednička regionalna suradnja zemalja koje su pripadale bivšem istočnom bloku. Na tom području se nastojalo smanjiti ili ukinuti carinska ograničenja što je nastupilo 1998. godine pri čemu proces liberalizacije nije vrijedio za poljoprivredne proizvode, a isto tako se zbog promjena okolnosti znalo uvesti zaštitne carine. Također, usklađivali su se zakoni vezani uz poticanje konkurencije, zabranjivao se državni monopol, provodile se posebne mjere zaštite od povećanog uvoza, definirala su se pravila za utvrđivanje pojedinih dokumenata o podrijetlu robe.

Zbog rasta interesa za CEFTA-om od strane drugih zemalja u okružju, 1994. godine su uvedeni određeni uvjeti za pristupanje među koje spada:

- članstvo u WTO-u
- potpisan sporazum o slobodnoj trgovini s Europskom unijom
- potpisan sporazum o slobodnoj trgovini sa svim članicama CEFTA-e
- jednoglasno odobrenje od zemalja članica CEFTA-e

Nakon definiranih uvjeta za pristup, CEFTA-i su do 2006. godine pristupile Slovenija, Rumunjska, Bugarska, Makedonija i Hrvatska. Udio trgovine među zemljama članicama je bio na niskoj razini jer je većini CEFTA služila kao privremeni sporazum prije nego što službeno pristupe Europskoj uniji. Zbog takvog gledišta, 2004. godine se u sklopu tog Sporazuma ostale samo tri članice: Hrvatska, Bugarska i Rumunjska (Kersan-Škabić, 2015).

Kako bi se iniciralo daljnje proširivanje takve integracije, nastupilo je potpisivanje novog Ugovora o CEFTA-i kojim je došlo do određenih izmjena i dopuna u vidu načina na koji funkcionira pri čemu se nova verzija nazvala CEFTA 2006 po godini kada je potpisana. U to vrijeme su formalne članice bile Hrvatska, Makedonija, Rumunjska i Bugarska, a samim potpisom novog Ugovora pridružile su se Albanija, Moldavija, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora i Kosovo. Na temelju tog obnovljenog Ugovora porasla je povezanost trgovinskih

odnosa na međunarodnu razinu, omogućena je veća sigurnost prilikom nastupa na globalna tržišta te se umanjila vjerojatnost da jedna strana prekrši dogovorene odredbe ugovora. Također, liberalizirana je trgovina industrijskim proizvodima što se ne može reći u slučaju poljoprivredno-prehrambenih proizvoda gdje još nije nastupila potpuna trgovinska liberalizacija s obzirom da mnoge zemlje nastoje zaštititi domaću proizvodnju kako bi ostvarili gospodarski razvoj (Ćudina i Sušić, 2013).

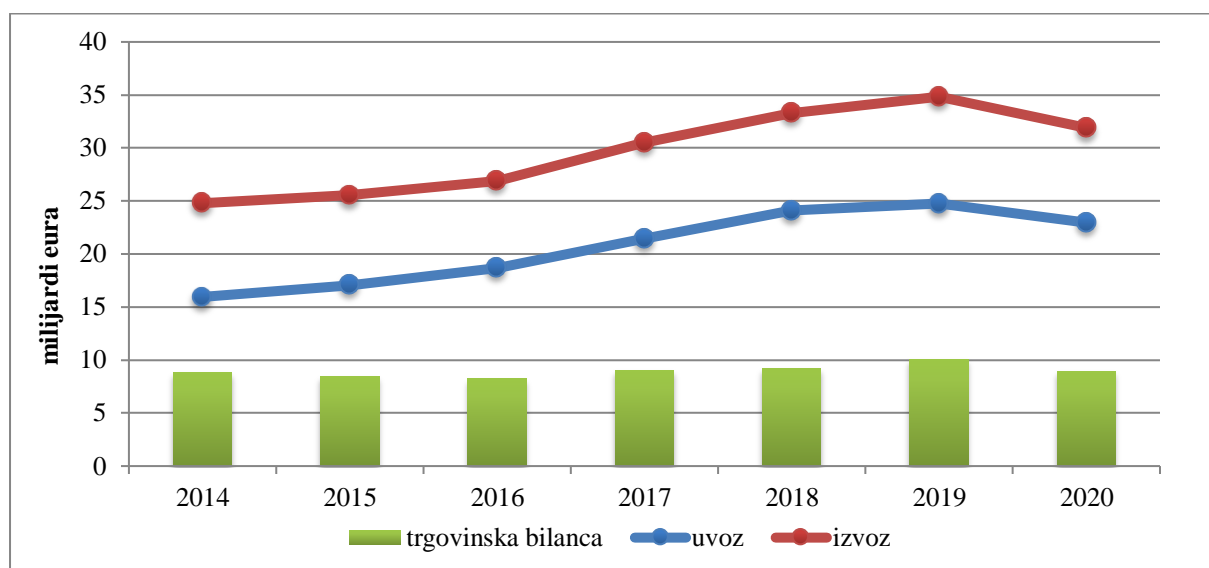
Europska unija nastoji ostvariti čvrstu suradnju sa zemljama Srednje i Istočne europe putem Europskih sporazuma u ključnim područjima kao što su financije, politika, gospodarstvo, zakonodavstvo, regulacija trgovinskih tijekova robe, usluga i kapitala, zaštita konkurencije. Pomoću tih sporazuma se želi pokrenuti politički dijalog koji će potaknuti razvoj trgovine i omogućiti stabilne ekonomske odnose između Europske unije i članica CEFTA-e. Dakle, Europska unija želi postići što slobodniju trgovinu s tim dijelom Europe kako bi se ojačalo gospodarstvo zemalja koje sudjeluju u dogovorima oko liberalizacije uvoza i postepenog ukidanja ograničenja kao što su carine (Vizjak i Vuković, 2001).

Kako bi se razvila odgovarajuća strategija za postizanje dugoročne vanjske politike u pogledu političkih, ekonomskih i institucionalnih odnosa sa zemljama CEFTA-e, Europska unija je uvela određene uvjete koji se moraju ispuniti da bi se postalo njezinom članicom. S obzirom da područje jugoistočne Europe ima neadekvatne ekonomske uvjete koji su ispod standarda EU-a, bilo je potrebno uvesti određene programe pomoći. Stoga, Europska komisija predlaže u svibnju 1999. godine da zemlje u regiji koje nisu pripadale niti jednom mehanizmu za izgradnju odnosa s Europskom unijom, usvoje Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju kako bi se stabiliziralo područje jugoistočne Europe.

Nova vrsta ugovornog odnosa nastoji povezati područje jugoistočne Europe sa Europskom unijom tako da:

- poboljšava postojeće ekonomske i trgovinske odnose
- pomaže u demokratizaciji i razvoju civilnog društva
- fokusira se na obrazovanje i uspostavljanje institucija
- gradi suradnju u pravosuđu i unutarnjim poslovima
- stvara politički dijalog u regiji (MVEP, 2021)

Graf 6: Analiza vanjske trgovine EU-a sa članicama CEFTA-e

Izvor: obrada autorice prema podacima za službene stranice Eurostata. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat> (Pristupljeno 30.04.2021.)

Na ovom grafu vidimo kako se odvijala trgovina između Europske unije i zemalja članica CEFTA-e u periodu od 2014. do 2020. godine. Mnoge zemlje su napustile CEFTA-u nakon ulaska u Europsku uniju pa su tako 2004. godine otišle Poljska, Mađarska, Češka, Slovačka i Slovenija, zatim Rumunjska i Bugarska u 2007. godini te Hrvatska 2013. godine. Preostale članice koje su i danas aktivne u području djelovanja CEFTA-e su Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna gora, Sjeverna Makedonija, Kosovo, Moldavija i Srbija. Na temelju ovoga grafa možemo zaključiti da je uvoz i izvoz Europske unije, u područje tih zemalja, rastao od 2014. do kraja 2019. godine gdje vidimo da je uvoz skočio sa 15,95 milijardi eura na 24,8 milijardi eura dok je izvoz porastao sa 24,8 milijardi eura na 34,8 milijardi eura. Dolaskom pandemije COVID-19, vidimo značajan pad u trgovini Europske unije s CEFTA članicama pri čemu se uvoz smanjio za 1,83 milijardi eura, a izvoz za skoro 3 milijardi eura. Iako je došlo do pada trgovinske razmjene, Europska unija je i dalje imala trgovinski suficit od 8,9 milijardi eura u 2020. godini.

4. Vanjska trgovina Kine

4.1. Razvoj kineske vanjske politike nakon neovisnosti

Kina je zemlja koja je stekla svoju formalnu neovisnost 1949. godine kao Narodna Republika Kina dok je pravo diplomatsko priznanje dobila 70-ih godina od većeg broja svjetskih sila te ujedno stekla svoju poziciju u Ujedinjenim narodima. Dugo godina su komunističke vlasti u glavnom gradu Pekingu odbijale postojanje Narodne Republike Kine, kao i službene vlasti iz Hong Konga, Tajvana i Macaoa. Bez obzira na političke prepreke, Kina je dobila svoju neovisnost i počela graditi vanjku politiku koja će s godinama postati sve utjecajnije na međunarodnoj razini. U periodu od 1949. godine pa sve do Hladnog rata, Kina je mijenjala svoju vanjsku politiku gdje se strateški povezivala tj. suprotstavljala Sovjetskom savezu i SAD-u, dvijema vodećim svjetskim silama u tom periodu. Nakon Hladnog rata, koji je započeo nakon Drugog svjetskog rata pa sve do početka 90-ih, Sovjetski savez prestaje postojati i SAD preostaje kao jedina dominantna velesila u svijetu. NR Kina je djelovala izolirano u svom dijelu svijeta te je sve više počela unaprijeđivati svoju nacionalnu snagu na globalnoj sceni kako bi parirala SAD-u. (Jurišić, 1999).

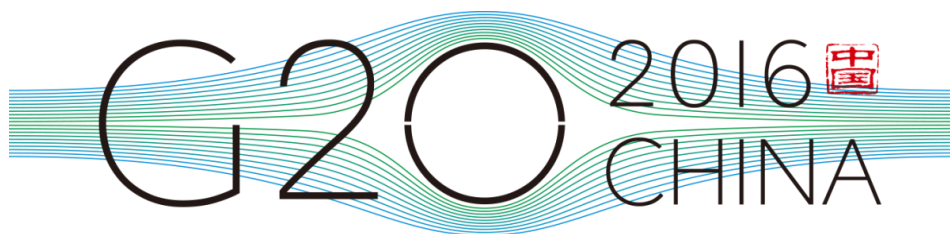
Jedan od glavnih pokretača u preobrazbi Kine je bio kineski vođa Deng Xiaoping koji se krajem 70-ih godina usmjerio na postizanje gospodarskog napretka u toj zemlji tako što su pod njegovim vodstvom usvojene tržišne reforme, pokrenuta su različita ulaganja u obrazovanje i industrijalizaciju te je posljedično to dovelo do bržeg otvaranja Kine na međunarodno tržište. Također, takav pristup je privukao strane investitore koji su ulagali u to područje, otvarali radna mjesta i provodili obuku stručnih kadrova. Deng je učvrstio partnerski odnos s SAD-om nakon kinesko-sovjetskog sukoba što je dovelo do uspostave diplomatskih odnosa između glavnih gradova Washingtona i Pekinga. Nakon njegove vladavine, kinesko vodstvo je provodilo Dengovu politiku ograničene interakcije u međunarodnim odnosima što znači da su držali nizak profil kako bi dobili na vremenu dok ne postanu jači i moderniji u odnosu na ostatak svijeta. Posljedica toga je da 30 godina nakon provedbe tržišnih reformi i otvaranja prema svjetskom tržištu, Kina postaje najbrže rastuća ekonomija u svijetu (Kuntić, 2018).

Dakle, odkad je Kina počela reformirati svoju ekonomiju i postupno je otvarati, rast BDP-a je prosječno iznosio 10% godišnje te je više od 800 milijuna ljudi izvučeno iz siromaštva. Također, u tom periodu je došlo do značajnijih poboljšanja u pristupu obrazovanju, zdravstvu i

ostalim nužnim uslugama. Njezin visoki rast se temelji na izvozu, resursno intenzivnoj proizvodnji i radnoj snazi koja je nisko plaćena što je dovelo do socijalnog, ekonomskog i ekološkog disbalansa u državi. Proteklih godina je došlo do pada u rastu radne snage, smanjili su se povrti na ulaganje te je pala produktivnost što govori da postoje ključne reformske i institucionalne praznine za koje Kina mora pronaći rješenje ako želi postići održivi rast. Potreban je strukturni pomak u gospodarstvu s niže proizvodnje na proizvodnju i usluge koje su višeg razreda, a ujedno treba započeti ulagati u potrošnju. Isto tako, država se treba usredotočiti na formiranje poštenog poslovnog okruženja, treba pružati stabilna tržišna očekivanja, te ojačati regulatorni sustav i vladavinu zakona kako bi se dalje poticao tržišni sustav (Svjetska banka, 2021).

U periodu od 1949. godine do danas, Kina se transformirala iz izolirane zemlje u globalnu silu koja ima mogućnost da bude na čelu kao najveća svjetska ekonomija. Prije nego što je stekla svoju neovisnost, Kina je prolazila kroz stoljeće poniženje gdje je trpjela ugnjetavanje od strane vanjskih sila koje su nastojale utjecati nad područjem Istočne Azije. Od razdoblja Hladnog rata, Kina se percipirala kao vođa pokreta za nesvrstane zemlje u tom ratu, kao i zemlja koja se htjela fokusirati na interese Trećeg svijeta. Sa sve većim usponom na međunarodnoj razini, Kina je počela sklapati partnerstva i saveze s ostalim nezadovoljnim svjetskim silama. Kao jedan primjer toga je BRICS koji je nastao 2006. godine te predstavlja političku i ekonomsku suradnju Brazila, Rusije, Indije, Kine i Južne Afrike. Isto tako, Kina je članica G-20 gdje se okupljaju 20 ministara financija i guvernera središnje banke kako bi se promicao razvoj globalne ekonomije, međunarodna razmjena i regulacija financijskog tržišta (Weissmann, 2015).

Slika 6: Summit G20 u Kini u 2016. godini

Izvor: European Council. Dostupno na:

<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2016/09/04-05/>

(Pristupljeno 10.5.2021.)

U proteklih šest desetljeće, vanjska politika Kine je vođena s 5 načela mirnog razvoja ili suživota koji uključuju:

- međusobno poštivanje tuđe teritorijalne cjelovitosti i suvereniteta
- mirno rješavanje međunarodnih sporova
- nemiješanje u unutarnje poslove bilo koje zemlje članice
- jednakost i uzajamna korist
- mirna koegzistencija

Osim tih pet dugoročnih principa, kineska vanjska politika uključuje domaću političku stabilnost, teritorijalni integritet, nacionalno ujedinjenje, održiv ekonomski i socijalni razvoj. Teritorijalni integritet se ističe kroz politiku jedne Kine kojoj je u cilju da ujedini sve svoje provincije pod vodstvom jedne vlade. Takav stav se naročito povećao nakon povratka Macau i Hong Kong provincija dok je Tajvan i dalje ostao zasebna provincija (Cibula, 2020).

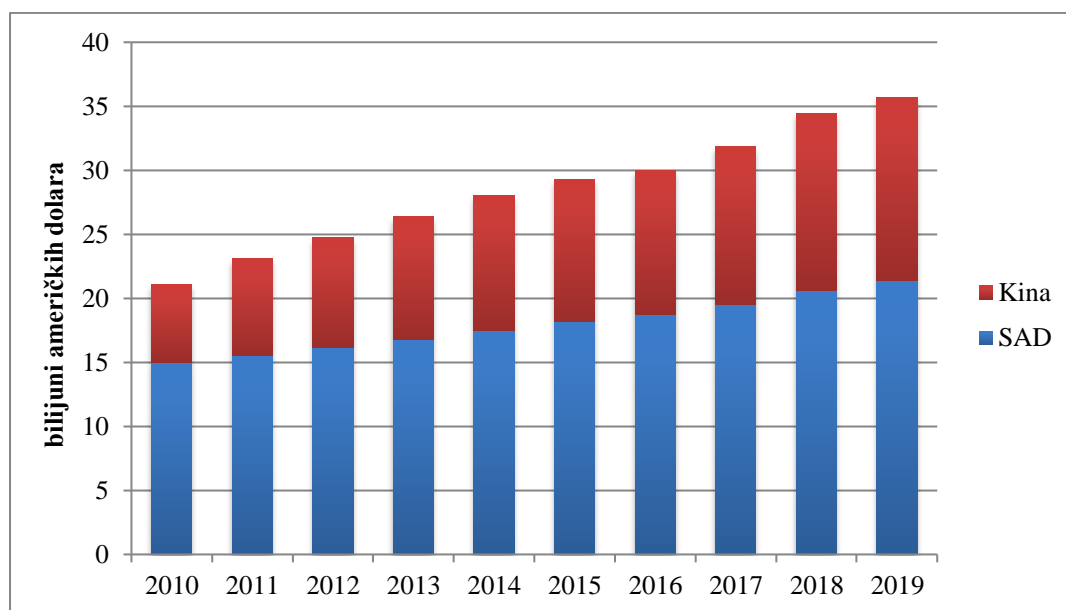
Dolaskom Xi Jinpinga na vlast, došlo je do značajnih promjena u vanjskoj politici Kine. Na 19. Kongresu Komunističke partije Kine se zacrtao smjer kretanja vanjske politike u idućih trideset godina. Među glavna obilježja tog plana spadaju nacionalni plan oporavka koji je podijeljen u tri vremenska perioda te pokušaj da Kina postane vođa cjelokupnog globalnog sustava tako što će podržavati ideju o ekonomskoj globalizaciji i multilateralom trgovinskom sustavu (Cibula, 2020). Xi Jiping je odlučio preuzeti vlast u svoje ruke, što uključuje i oružanu snagu, umjesto kolektivnog odlučivanja kojeg je Narodna Republika Kina slijedila od vladavine Denga koji je pokrenuo reforme krajem 70-ih godina. Isto tako, za vrijeme njegove vladavine se povećala uloga vojske i njezina uloga u procesu donošenja odluka u vanjskoj politici (Weissmann, 2015).

Kina je od siromašne zemlje postala vrlo značaj igrač u globalnom sustavu zahvaljujući višegodišnjoj izgradnji nacionalne moći, sve većem utjecaju u diplomatskim odnosima i širokoj trgovinskoj mreži. Jedan od primjera njezine suradnje u jačanju trgovinskih veza i poticanju investicija je inicijativa zvana „Jedan pojas, jedan put“. U sklopu te inicijative, Kina želi provesti infrastrukturnu integraciju od područja istočne Azije, preko Afrike, pa sve do zapadne Europe. To je ujedno i plan kojim Kina želi dosegnuti novi stupanj globalizacije, sa središtem u Pekingu, kako bi svoje proizvode osiguravala u područjima zemalja tog pojasa, a samim time povećala svoju moć na regionalnoj i svjetskoj razini. Također, svojom strategijom širenja na strana tržišta, sklapati će nove ekonomske i trgovinske veze koje mogu imati veliku ulogu u njezinom budućem razvoju (Kuntić, 2018).

4.2. Trgovinski rat s SAD-om

SAD i Kina su vodeće svjetske sile koje igraju velik udio u međunarodnoj trgovini te su obje stalne članice Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda. Njihova globalna važnost se može prikazati u obliku nominalnog bruto domaćeg proizvoda (BDP) preko kojega se može analizirati ekonomski rast Kine u odnosu na SAD. U 2000. godini, kinesko gospodarstvo je iznosilo jedva desetinu američkog BDP-a, dok je u 2017. godini Kina bila najveći trgovinski partner SAD-u i obrnuto. Također, Kina je postala članicom Svjetske trgovinske organizacije u 2001. godini što je dovelo do njezinog rasta potaknutog sve većim izvoznim aktivnostima i sudjelovanjem u svjetskoj razmjeni robe i usluga. Udio kineskog nominalnog BDP-a je činio 12% američkog BDP-a u 2000. godini te je porastao na otprilike 40% u 2010. godini (Steinbock, 2018). Na doljnjem grafu vidimo da je u 2019. godini kineski BDP iznosio 14,28 bilijuna američkih dolara što čini dvije trećine američkog BDP-a koji je te godine iznosio 21,43 bilijuna američkih dolara.

Graf 7: Omjer američkog i kineskog BDP-a u razdoblju od 2010.-2019. godine

Izvor: obrada autorice prema podacima sa službene stranice The World Bank. Dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=US-CN> (Pristupljeno 12.5.2021.)

U ožujku 2018. godine, krenuli su se pogoršavati odnosi između SAD-a i Kine kada je američki trgovinski predstavnik objavio izvještaj Odjeljak 301 u sklopu čega je predsjednik SAD-a Donald Trump predložio carinu od 25% na određene kineske proizvode. Tim potezom

je Trumpova administracija htjela reducirati trgovinski deficit koji je u 2017. godini iznosio 552 milijardi američkih dolara te spriječiti krađu intelektualnog vlasništva koja košta SAD oko 300 milijardi dolara godišnje. Isto tako, u cilju je bilo usporiti rast kineske ekonomije koja s godinama razvija high tech industriju u području elektronike, strojeva, IT tehnologije. Kineska vlada je uspostavila desetogodišnji plan „Izrađeno u Kini 2025“ kako bi promovirala kinesku proizvodnju u području high tech industrije, a motivaciju je dobila od strane razvojnog plana njemačke industrije 4.0 (Zhang, 2018).

Dakle, SAD su optuživale Kinu da provode nepoštenu trgovinsku praksu zbog čega je Trump odlučio pružiti otpor svojom protekcionističkom politikom kao odgovor Kini na njezinu prijavljenu devalvaciju valute, krađu intelektualnog vlasništva i izvozne subvencije. Pokrenuo se trgovinski rat stavljanjem carina i ostalih ograničenja na kineski uvoz što je prvotno realizirano početkom 2018. godine kada je Trumpova administracija uvela carine na uvezene solarne panele (30%) i perilice rublja (20%), a kasnije na čelik (25%) i aluminij (10%). Isto tako, Kina je uzvratila udarac nametanjem carina (15-25%) na 128 proizvoda koji uključuju voće, vino, čelične cijevi, svinju i reciklirani aluminij, kao i antidampinške carine na uvoz sirka iz SAD-a (178,6%). U periodu od srpnja do prosinca 2018. godine, carinski rat između dvije svjetske sile je prerastao u stratešku igru tif-for-tat ili milo za drago gdje Kina odgovara istom akcijom koju sprovodi SAD (Drevalev, A. i sur., 2020; Boylan, B. i sur., 2020).

Nakon slabih pregovora početkom 2019. godine, Trumpova administracija je, na ljeto te godine, podigla carine s 10 na 15% na kineske proizvode u vrijednosti od 200 milijardi dolara. Kina je isto tako uzvratila sa svojim carinama pri čemu je u kolovozu 2019. godine obustavila kupnju novih američkih poljoprivrednih proizvoda na što je Ministarstvo financija SAD-a prozvalo Kinu kao manipulatoricu valutom. Dolaskom jeseni, uspjeli su se popraviti trgovinski odnos između dviju zemalja što je rezultiralo trgovinskim sporazumom u 2020. godini čime bi Kina uvozila više američkih poljoprivrednih proizvoda. Među takve proizvode spadaju svinjetina, sirak od žitarica, soja, pamuk i stočna koža, no zbog pojave pandemije COVID-a 19, smanjio se njihov uvoz u Kinu što je značajno oštetilo američke farmere. Predsjednik Trump je osigurao financijsku pomoć u milijardama dolara tako da farmeri mogu nadoknaditi svoje gubitke.

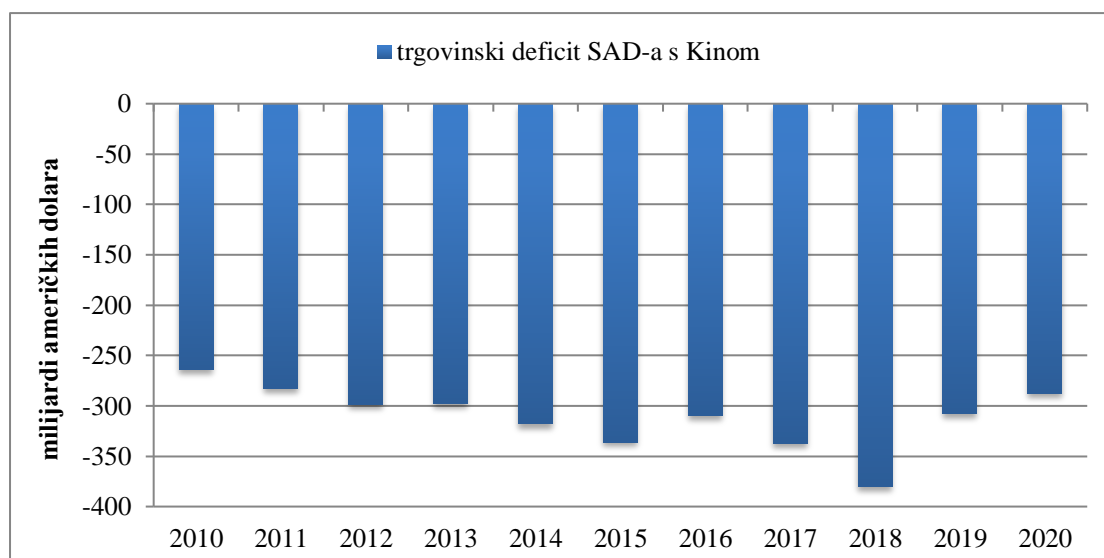
Isto tako, administracija američkog predsjednika je nastojala spriječiti kinesku špijunažu i krađu intelektualnog vlasništva zbog čega je u svibnju 2019. godine zabranjeno da američke tvrtke rade sa kineskom multinacionalnom kompanijom Huawei koja obuhvaća područje

telekomunikacije i elektronike. Nedugo zatim se isti stav primjenio na pet vodećih računalnih kompanija za koje se smatralo da ih Kina koristi za vojne svrhe, a te kompanije su: Sugon, Higon, Wuxi Jiangnan Institute of Computing Technology, Chengdu Haiguang Integrated Circuit i Chengdu Haiguang Microelectronics Technology.

Što se tiče ostalih ograničenja, u lipnju 2020. godine su predložena vizna ograničenja za kineske studente i obrazovane ljude koji su povezani sa strategijom vojno-civilne fuzije. Postojalo je uvjerenje da ih kineska vlada koristi za ilegalno stjecanje intelektualnog vlasništva iz SAD-a. Idući mjesec je FBI reagirao uhićenjem kineskih studente za koje se sumnjalo da surađuju s kineskom Narodnooslobodilačkom vojskom s obzirom da to nisu izravno negirali prilikom prijave na američka sveučilišta ili studentsko zapošljavanje (Boylan, B. i sur., 2020).

Trgovinski ratovi nemaju konkretne pobjednike već obje strane imaju određene gubitke koji utječu na ekonomski aspekt zemlje. SAD ima dugu povijest uspješnih pregovora o rješavanju trgovinskih smetnji i prisiljavanja drugih zemalja da se povuku. S druge strane, Kina je svojim postupcima nastojala reducirati neravnotežu u bilateranoj trgovini na 200 milijuna dolara i liberalizirati domaće tržište za američke tvrtke, no SAD je nametnuo sankcije i zahtjeve koji su značajno utjecali na kinesku industriju te su predstavljali izravnu prijetnju za kineski plan „Izrađeno u Kini 2025“. Za vrijeme Trumpove vlasti, postojalo je uvjerenje da će Kina u sklopu svog desetogodišnjeg plana iskoristiti američku tehnologiju kako bi osigurala vodstvo u području visoke tehnologije kao što su umjetna inteligencija, robotika itd. (Drevalev, A. i sur., 2020).

Graf 8: Trgovinski deficit između SAD-a i Kine u razdoblju od 2010.-2020.godine

Izvor: obrada autorice prema podacima sa službene stranice američke vlade, Zavoda za ekonomsku analizu. Dostupno na: <https://www.bea.gov/data/intl-trade-investment/international-trade-goods-and-services> (Pristupljeno 19.5.2021.)

Na ovom grafu se vidi da SAD ima negativnu trgovinsku bilancu s Kinom u promatranom razdoblju od 2010. do 2020. godine. Posebno se ističe 2018. godina, kada je započeo trgovinski rat između te dvije sile, gdje vidimo da se trgovinski deficit povećao u odnosu na prethodnu godinu sa 337 na 380 milijardi američkih dolara što je porast od 11,25%. U 2019. godini trgovinski deficit je iznosio 307 milijardi američkih dolara što nam govori da se smanjio za 19% u odnosu na prethodnu godinu dok se u 2020. godini smanjio za 6,5% pri čemu je deficit iznosio 288 milijardi američkih dolara.

4.3. Uloga Kine u međunarodnoj trgovini

Kina je danas jedna od vodećih figura na međunarodnom tržištu i zbog toga stvara potencijalnu prijetnju za SAD i druge zemlje koje joj predstavljaju konkurenciju u svjetskom gospodarstvu. Početak njezinog globalnog utjecaja, posebice u trgovini, se odnosi na 2001. godinu kada je službeno pristupila Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. Te godine je bila šesti najveći izvoznik robe na svijetu, a od 2009. godine postaje najveći svjetski izvoznik robe što je posljedično dovelo do rasta njezinog BDP-a i razina dohotka. Pristupom Kine WTO-u, došlo je do pregovaranja oko različitih okvira ispunjavanja obaveza među kojima je ključan Protokol o pristupanju Kine. Isto tako, postoji multilateralni okvir koji se odnosi na sve članice WTO-a, a sastoji se od Općeg sporazuma o carinama i trgovini (GATT), Općeg sporazuma o trgovini uslugama (GATS), sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (TRIPS) i Tijela za rješavanje sporova (DSU). Zatim, plurilateralni okvir koji se odnosi na podskup članova WTO-a koji se žele pridružiti Sporazumu o državnoj nabavi (GPA) ili Sporazumu o trgovini civilnim zrakoplovima (Mavroidis, P. i Sapir, A., 2021).

Za vrijeme trajanja pristupnih pregovora oko ulaska Kine u WTO, članice te organizacije su zahtijevale da Peking napravi ključne obveze u obliku reformi kako bi se smanjila razina vladine intervencije u njezinom domaćem gospodarstvu. Obveze koje su trebale biti ispunjene su se nalazile u Protokolu o pristupanju Kine, a sadržavale su snižavanje carina na robu, otvaranje trgovine uslugama, dopuštanje da tržište određuje cijenu, ukidanje utjecaja koji ima

država na komercijalno poslovanje državnih poduzeća, uklanjanje izvoznih subvencije i poreza te implementacija reformi kako bi se stvorila određena razina odgovornosti. Isto tako, postojale su zaštitne mjere koje se nalaze u sklopu Protokola o pristupanju Kine sa ciljem da se zaštite ostale članice WTO-a. Kina je u razdoblju od 15 godina od trenutka pristupanja bila svrstana u netržišno gospodarstvo što je imalo koristi za druge zemlje jer su mogle puno lakše pokrenuti antidampinške slučajeve na štetu Pekinga. U 2016. godini, Kina je pokrenula sporove protiv EU i SAD-a kako bi dobila priznanje da je ona tržišno gospodarstvo, no taj pravni postupak je na kraju okončan od strane Pekinga s obzirom da se očekivalo da će WTO odbiti takve zahtjeve (China Power, 2019).

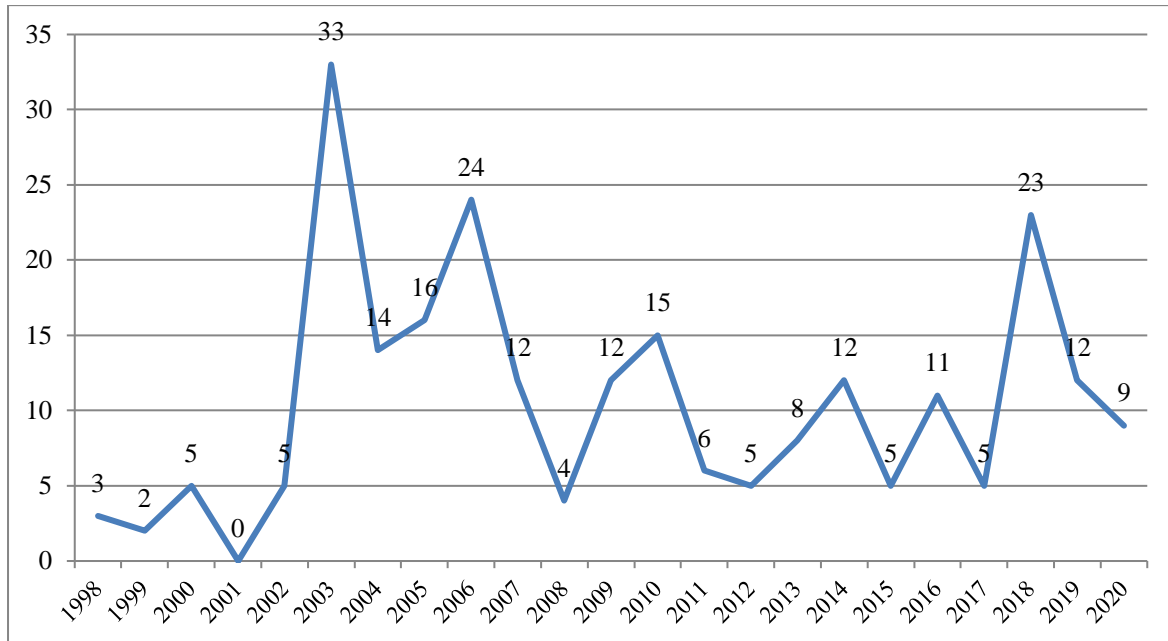
Prema Quinu (2003), kineska vlada je preuzimajući WTO-plus obveze, stavila svoj fokus na područja vezana uz transparentnost, sudsku reviziju, uniformnu administraciju, nacionalni tretman, strana ulaganja, tržišno gospodarstvo i pregled svih usvojenih odredbi koje se zahtijevaju od bilo kojeg partnera iz WTO-a. Protokol Kine ima propisane sve obveze tržišnog gospodarstva koje se moraju ispuniti pa je tako određeno da se cijene robe i usluga, koje su predmet razmjene, u svim sektorima određuju od strane tržišnih sila, osim određenih slučajeva gdje je specificirano drugačije u Protokolu. Do početka 2013. godine, 30 zemalja je priznalo kineski status tržišnog gospodarstva dok SAD i Europska unija to nisu odobrile, već obje te zemlje koriste analognu metodu za utvrđivanje dampa tako što se oslanjaju na podatke o cijenama ili proizvodnji iz trećih zemalja (Urdinez, F. i Masiero, G., 2015).

Prepoznavanje Kine kao tržišne ekonomije ne znači nužno da će se zemlje prema njoj ponašati kao prema bilo kojoj drugoj članici WTO-a vezano uz damping. Štoviše, zemlje koje su prihvatile i jasno izjasnile da je Kina tržišno gospodarstvo su istovremeno postrožili svoja antidampinška pravila čime se dalo ukazati da su voljne prihvatiti simbolički status Kine, ali isto tako žele nastaviti štiti vlastitu industriju od jeftinog kineskog uvoza. Za Kinu, ključna su antidampinška pravila, a ne kojim će statusom biti okarakterizirana (Godement, F., 2016).

Damping predstavlja međunarodnu cjenovnu diskriminaciju koja reflektira cjenovnu praksu gdje izvozne tvrtke naplaćuju niže cijene u inozemstvu u odnosu na cijene na vlastitom tržištu. Antidampinški sustav u Kini ima određeni zakonodavni okvir u sklopu kojeg su propisane antidampinške regulatorne mjere te se sastoji od različitih pravila i zakona koji to potvrđuju. Temeljno i prvo zakonodavstvo u području kineske međunarodne trgovine se očituje kroz Zakon o vanjskoj trgovini iz 1994. godine gdje je u članku 30 propisano da država može poduzeti potrebne mjere za smanjenje ili ukljanjanje štete koja prijetoj

industriji ukoliko se proizvod uvozi po cijeni nižoj od njegove normalne vrijednosti (Chen, Y., 2018).

Graf 9: Antidampinške mjere Kine od 1998.-2020. godine

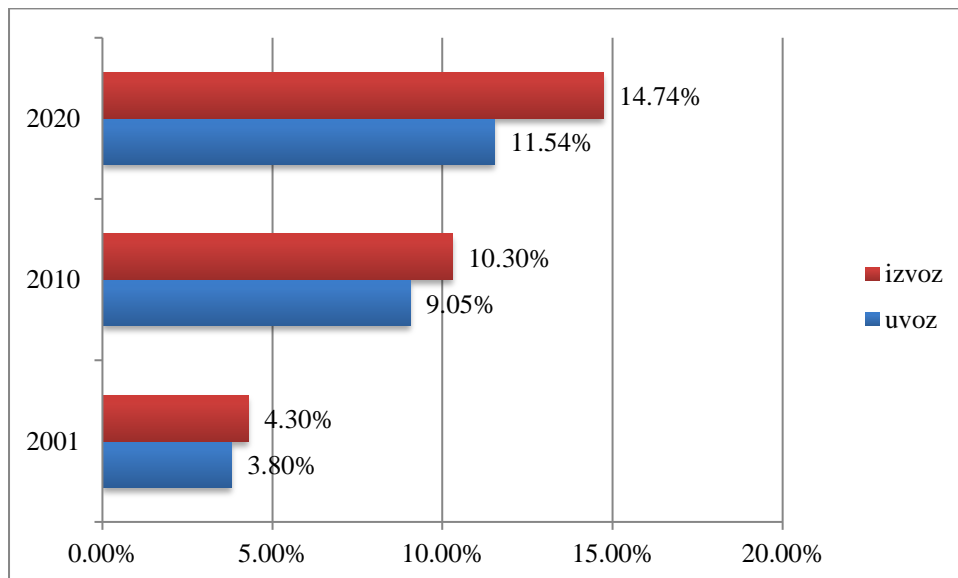
Izvor: obrada autorice prema službenim podacima sa stranice WTO-a. Dostupno na: https://www.wto.org/english/tratop_e/adp_e/AD_MeasuresByRepMem.pdf (pristupljeno 17.6.2021.)

Nakon što je Kina otvorila svoje tržište pristupanjem WTO-u, došlo je do značajnih promjena u godišnjim stopama rasta uvoza i izvoza. U razdoblju od 1978. do 2000. godine, prosječna godišnja stopa rasta kineskog uvoza je iznosila oko 15%, a nakon 2001. pa sve 2010. godine ta je brojka narasla na oko 20%. Danas je Kina drugi najveći uvoznik u svijetu, odmah iza SAD-a, te vodeći svjetski izvoznik. Njezine antidampinške mjere su na relativno niskoj razini u odnosu na ekonomiju razmjera. U odnosu na druge članice WTO-a, Kina je umjereni korisnik antidampinških mjera pri čemu nastoji što efektivnije zaštititi domaću industriju i tržište (Chen, Y., 2018). Zakon o antidumpingu je donesen 1997. godine te prema podacima Svjetske trgovinske organizacije, Kina je od 1998. godine do danas poduzela 241 antidampinšku mjeru (Svjetska trgovinska organizacija, 2020).

U 2020. godini Kina je uvezla 2,056 bilijuna američkih dolara što je pad za 0,64% u odnosu na prošlu godinu dok je izvoz iznosio 2,59 bilijuna američkih dolara što je rast od 3,68%. Te godine, vodeća 3 trgovinska partnera Kine što se tiče uvoza su ostali dio Azije (9,76%), Japan

(8,5%) i Koreja (8,4%) dok je većinu svoje robe izvozila u SAD (17,4%), Hong Kong (10,5%) i Japan (5,5%) (Trend Economy, 2020).

Graf 10: Rast udjela Kine u međunarodnoj trgovini

Izvor: obrada autorice prema podacima sa službene stranice UNCTAD-a. Dostupno na: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx> (Pristupljeno 18.6.2021.)

Na ovom grafu vidimo s kolikim udjelom sudjeluje Kina u svjetskoj trgovini za promatrano razdoblje. U 2001. godini, Kina je činila 4,30% svjetskog izvoza i 3,80% svjetskog uvoza. Te su se brojke više nego udvostručile u 2010. godini pa je Kina činila 9,05% svjetskog uvoza i 10,30% svjetskog izvoza. Prema posljednjim podacima za 2020. godinu, Kina je i dalje vodeći svjetski izvoznik, započeto od 2009. godine, te čini 14,74% svjetskog izvoza dok je drugi po redu uvoznik u svijetu sa 11,54% svjetskog uvoza.

5. Analiza trgovinske razmjene između EU i Kine

5.1. Povijesni razvoj strateškog partnerstva između EU i Kine

Početak razvoja odnosa između Europske unije i Kine datira početkom 1990-ih godina kada je Kina postepeno izlazila iz međunarodne izolacije uzrokovane nasilnim prosvjedom na trgu Tiananmen 1989. godine. Europska unija je imala interes za područje Azije gdje je Kina postala vodeći igrač tog područja zbog čega je Europska komisija 1995. godine pokrenula dugoročnu politiku za jačanje odnosa među Europe i Kine. Namjera Europske unije je bila provedba aktivne politike prema Kini kako bi olakšala njezinu integraciju u međunarodnoj zajednici i poticala reforme za njezinu modernizaciju. Iz tog razloga je Europska unija podržavala kandidaturu Kine za članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji za što joj je nastojala pomoć da se lakše prilagodi uvjetima pristupa.

Kina je u početku imala dosta pasivan stav po pitanju odnosa s Europskom unijom te joj je dopuštala da iznosi svoje ciljeve oko njihovog odnosa, ali nije prihvaćala zahtjevnije uloge kao što su socijalizacija Kine prilagođene zapadnim liberalnim normama. Zbog takvog stava Kine koji nije bio sklon korjenitim promjenama društva, došlo je kratkotrajnog sloma dijaloga o ljudskim pravima 1996. godine koji je nastavljen odmah iduće godine. Kina je projicirala svoju ulogu koja se od nje očekuje, a to je da odnos EU-Kina mora biti baziran na jednakosti i uzajamnoj koristi te se njihov dijalog o ljudskim pravima mora temeljiti na međusobnom poštivanju i jednakosti. Kina je s vremenom prepoznala i prihvatila proces integracije i proširenja Europske unije u svjetskog igrača dok je Europska unija izrazila privrženost načelu jedne Kine i rješavanju pitanja Tajvana u skladu s osnovnim principima mirnog ponovnog ujedinjenja i jedne države s dva sustava.

Europska unija i Kina su uspostavile strateško partnerstvo u 2003. godini te je ono značajno jačalo u sljedećem desetljeću usprkos teškim razdobljima i svjetonazorskim razlikama. Strateška partnerstva su postavljena kao strukture socijalne interakcije u kojima imamo glumce na svjetskoj razini čiji je cilj poboljšati njihov status i osigurati povoljan međunarodni položaj. Od početka službenog partnerstva, očekivanja Europske unije prema Kini su sve više rasla te se zahtijevalo od Kine da u potpunosti prihvati načelo slobodnog tržišta, vladavinu prava, demokratski način donošenja odluka gdje sudjeluju građani te da poštuje ljudska prava.

Pristupanjem Kine Svjetskoj trgovinskoj organizaciji u 2001. godini, ubrzala se njezina integracija u međunarodnoj zajednici te joj se postepeno povećala ekonomska i politička

uloga zbog čega je posljedično rasla njezina odgovornost izvan vlastitih granica. Došlo je do novog trenda međusobne ekonomske ovisnosti i multipolarnosti. Kina je u sklopu svoje nove uloge težila uspostavljanju novog ekonomskog i političkog poretka u svijetu koji se temelji na pet principa mirnog suživota (Michalski, A. i Pan, Z., 2016).

Transformacija Kine od izolirane zemlje do gospodarski snažne i utjecajne figure na svjetskoj sceni nije utjecala na promjenu njezinog načina vladanja i društvene slike. I dalje je Kina ostala autoritativna država s jednom vodećom strankom koja ne tolerira nikakve izazove koji mogu stvarati prijetnju njezinoj moći. Kinesko političko vodstvo se opire radikalnim promjenama, posebice što se tiče demokratskih izbora što se može vidjeti kod političkih imenovanja gdje komunistička partija odlučuje o svakom kandidatu od dna do vrha stranačke strukture. Osim protivljenja demokratskom načinu vladanja zemljom, kineski dužnosnici imaju drugačiju viziju po pitanju ljudskih prava i ograničenja državne vlasti u zapadnim zemljama. Njihove odluke moraju doći izričito s vrha vlasti vodeće stranke, a svi politički neistomišljenici će morati snositi posljedice koje rezultiraju fizičkim maltretiranjem, a ujedno i zatvorom.

Vanjska politika Europske unije prema Kini ne predstavlja jednostavan posao s obzirom da Kina nastavlja svoj autoritativni i represivni sistem vladanja koji se protivi svemu onome za što se Europa nastoji zalagati. Također, Kini zna nedostajati transparentnosti i otvorenosti prema ostatku svijeta, kao da djeluje u tajnosti, što joj može otežati potencijalni razvoj strateškog partnerstva s Europskom unijom.

Strateški interesi Kine i Europske unije nisu ujednačeni i svaka od njih ima svoje prioritete koje ciljano nastoji ostvariti. Ključni fokus Kine je područje Azije i Pacifika gdje želi proširiti svoj regionalni utjecaj tako što izaziva ulogu SAD-a kao dominantnog faktora u toj regiji. S druge strane, Europska unija je usmjerena na više različitih segmenata Europe među koje imamo nestabilnu ekonomsku i političku situaciju u Ukrajini, rusku asertivnost i migracijsku krizu. Što se tiče spornih političkih i sigurnosnih pitanja vezanih uz ratno stanje u Siriji i iranski nuklearni program, kineski i europski pristup na gledanje tog problema se razilaze (Maher, R., 2016).

Usprkos različitim prioritetima i načinu gledanja na društvene promjene, tržišnu situaciju, obliku vlasti, individualnim strateškim ciljevima, Kina i Europska unija i dalje održavaju suradnju kao dva ključna subjekta na međunarodnoj sceni. Njihovo partnerstvo ide u korist obje strane pri čemu se takav odnos mora temeljiti na načelima poštovanja, jednakosti i

povjerenja. Kako bi se to nastavila daljna strateška suradnja, Europska unija treba nastaviti poštivati kinesku suverenost i teritorijalni integritet dok Kina mora pružati podršku za daljnju integraciju Europske unije.

Najveća 3 gospodarstva u svijetu su SAD, Europska unija i Kina pri čemu je Kina drugi najveći trgovinski partner Europske unije dok je za Europsku uniju Kina najveći partner u cjelokupnoj međunarodnoj trgovini. Iz toga razloga je važno provesti plan za održavanje ravnoteže s obje strane zbog čega je ključan Strateški program za suradnju EU-a i Kine do 2020. godine koji daje uvid u strateške smjernice za daljnji razvoj njihovog odnosa (Europska komisija, 2019). To se nastoji ostvariti kroz stvaranje naprednog dijaloga na godišnjoj razini u svrhu ekonomskog i trgovinskog napretka, ali isto tako kroz regularne sastanke gdje se može raspravljati o širem spektru tema (EEAS, 2019).

S obzirom da Europska unija potiče multilateralnost u središtu sa Ujedinjenim narodima, isto očekuje od Kine, koja je stalna članica Vijeća sigurnosti UN-a, da prihvati tri glavna stupa UN-a među koje spadaju mir i sigurnost, ljudska prava te razvoj. Iako Kina podržava pravedni sustav za globalno upravljanje koji se temelji na međunarodni pravilima, ona i dalje zna selektivno birati one odgovornosti koje njoj najviše odgovaraju. To se posebice odnosi na područje ljudskih prava koja su u određenim dijelovima Kine ugrožena, a po tome se najviše izdvaja zapadna kineska pokrajina Xinjiang.

Zajednički interesi Kine i Europske unije se mogu sagledati u Programu održivog razvoja do 2030. godine kako bi se postigla što prisnija suradnja s trećim zemljama. Potrebno je osigurati dovoljno sredstava u svrhu postizanja razvojne pomoći, pokrenuti dijaloge i aktivno sudjelovati u provedbi programskih ciljeva. Također, Europska unija poziva Kinu da sudjeluje u borbi protiv klimatskih promjena, na temelju Pariškog sporazuma, kako bi do 2030. godine dosegli najvišu razinu emisije te usmjerili privatni kapital u smjeru klimatski neutralnog gospodarstva.

Obje strane žele poticati međunarodni mir i sigurnost u svijetu što se vidi kroz primjer Zajedničkog sveobuhvatnog akcijskog plana za Iran. Isto tako, u sklopu promicanja održivog gospodarskog razvoja i jačanja suradnje s partnerima, Europska unija će poticati strateško povezivanje Europe i Azije kako bi se pronašla zajednička crta u području prometa, energije i daljne digitalizacije (Europska komisija, 2019).

5.2. Trgovinski sporazumi i međusobne investicije između EU i Kine

U protekla dva desetljeća, Kina i Europska unija su učvrstile svoju bilateralnu suradnju čiji je glavni motiv vezan uz napredak obostrane ekonomije zbog čega se nastoje poticati međusobne investicije. Kumulativni iznos izravnih stranih ulaganja Europske unije prema Kini iznosi preko 140 milijardi eura dok je Kina uložila više od 120 milijardi eura u zemlje EU-a. Za Europsku uniju kinesko tržište je pruža povoljnu priliku za ulaganje s obzirom da je to veliko tržište sa preko milijardu stanovnika koji su potrošački usmjereni. Problem se javlja kod nejednake dinamike ulaganja jer Kina ima visoka ograničenja na ulasku u njeno tržište i slabu zaštitu investitora što može utjecati na kooperativnu ravnotežu s obje strane. Razlika u političkom sustavu Kine i Europske unije usporava njihovu zajedničku suradnju zbog čega je potrebno stvoriti konkretne dogovore kako unaprijediti i poticati trgovinu i ulaganja na pravedan način (Amal, M., 2021).

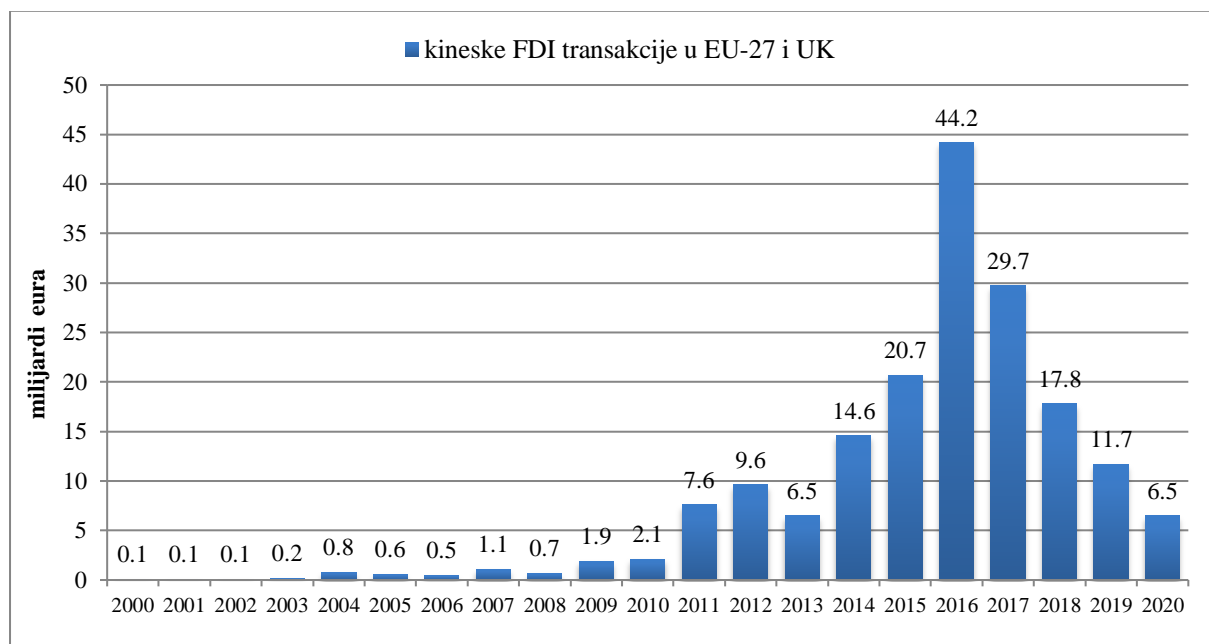
U prosincu, 2020. godine je postignut načelni dogovor o Sveobuhvatnom sporazumu o ulaganjima (CAI) koji uključuje odredbe o pristupu tržištu, ukidanju količinskih ograničenja i napretku kod zajedničkog ulaganja što je vezano uz restriktivne kineske zahtjeve. Ovim sporazumom se želi postići što veća transparentnost u pogledu kineskih subvencija državnim poduzećima te isto tako smanjiti zahtjeve za investitore iz Europske unije da dijele intelektualno vlasništvo s njihovim kineskim partnerima u zajedničkom ulaganju. Što se tiče zaštite investitora, ona nije uključena u ovaj sporazum već će se daljnjim pregovorima o tome raspravljati. Europska unija nije uspjela osigurati sustav investicijskog suda za rješavanje sporova već će se sporovi rješavati između država investitora (Sampson, D.M., 2021).

Ključna prednost investicijskog sporazuma CAI za Europsku uniju je bolji pristup tržištu za europska poduzeća koja dolaze na kinesko tržište pri čemu je Kina dala jamstva koja premašuju trenutni pristup tržištu u okviru WTO-a. Isto tako, značajnu korist imaju važni sektori Europske unije u kojima bi Kina dodatno ublažila ograničenja za tržišni pristup i makla investicijske barijere, a to su financije i osiguranje, komunikacijska industrija i ona povezana s elektroničkom opremom, prerađivačka industrija, industrija hrane i pića, kemijska industrija, ekstraktivna industrija, rudarstvo te industrija transportne opreme. S druge strane, Kina će u sklopu CAI-a imati zaštitni pravni okvir, koji je objedinjen i nedvosmislen, za rastuće kineske investicije u Europi. To je iznimno važno za Kinu s obzirom na američki trend trgovinskog protekcionizma i učestalih trgovinskih sporova (Wang, L. i Li, Y., 2021)..

Dolaskom pandemije COVID-19 početkom 2020. godine, kineska ulaganja u Europsku uniju, a ujedno i Ujedinjeno Kraljevstvo, su pala s 11,7 milijardi eura u 2019. godini na 6,5 milijardi eura u 2020. godini što se može vidjeti na doljnjem grafu. Osim pandemije, kao uzrok pada kineskog ulaganja u područje EU-a se ogledaju u stalnoj kontroli odlaznog kapitala u Kini, sve jačem regulatornom nadzoru kineskih ulaganja u Europi i pogoršanoj javnoj slici Kine.

Kineska greenfield ulaganja su skočila na najvišu razinu od 2016. godine te su iznosila skoro 1,3 milijardi eura tj. 20% ukupnih stranih ulaganja dok je sam prosjek u proteklih 10 godina iznosio 6,5%. Među ključnim greenfield investitorima treba navesti tehnološke firme kao što su Lenovo, Huawei, ByteDance ali isto tako tu se nalaze važni proizvođači robe široke potrošnje među koje spadaju Haier i Hisense.

Graf 11: Godišnja vrijednost izvršenih kineskih FDI transakcija u EU-27 i UK u razdoblju od 2000.-2020. godine

Izvor: obrada autorice prema podacima sa službene stranice Mercator Institute for China Studies. Dostupno na: <https://rhg.com/wp-content/uploads/2021/06/MERICSRhodium-GroupCOFDIUpdate2021.pdf> (pristupljeno 21.6.2021.)

Većina kineskih ulaganja na području Europske unije (uključujući UK) u 2020. godini su odlazila u Njemačku (30%), Istočnu Europu (24%) i Ujedinjeno kraljevstvo (12%), ali isto treba spomenuti Sjevernu Europu (11%) i Francusku (10%). Najmanje kineskih ulaganja je otišlo u Južnu Europu (9%) i zemlje Beneluxa (3%). Dakle, Njemačka je postala vodeće odredište za kineska ulaganja koja su se većinom sastojala od relativno malih transakcija dok

je Istočna Europa postala druga ciljana destinacija za kineske investitore u 2020. godini pri čemu je privukla 1,5 milijardi eura investicija. Najveći pad je doživjela Sjeverna Europa koja je u 2019. godini imala 53% udjela u kineskim investicijama, a u 2020. godini samo 11% tj. 703 milijuna eura (Kratz, A. i sur., 2021).

Kako bi se Europska unija zaštitila od određenih kineskih ulaganja, 2019. godine je donijela uredbu o uspostavi okvira za provjeru izravnih stranih ulaganja. Na taj način je omogućeno članicama EU-a da koriste razloge, kao što je naprimjer nacionalna sigurnost, kako bi imali opravdanje da se spriječe kineska ulaganja. Zatim, na ljeto 2020. godine, Europska komisija je donijela Bijelu knjigu o izjednačavanju tržišnih uvjeta u pogledu stranih subvencija sa ciljem da se ograniče negativni učinci stranih subvencija na jedinstveno tržište Europske unije (Wang, L. i Li, Y., 2021).

Nadalje, jedan od ključnih bilateralnih sporazuma između EU-a i Kine je potpisan u 2020. godini, a vezan je uz zaštitu oznaka zemljopisnog podrijetla. Time će se 100 europskih proizvoda s oznakom zemljopisnog podrijetla zaštititi u Kini od bilo kakve zlouporabe. Tu spadaju poznati proizvodi kao što su Cava, Feta, Polska Wodka, Champagne, Irish whiskey, Bayerisches Bier, Scotch Whiskey i mnogi drugi. Na isti način će se zaštititi 100 kineskih proizvoda u Europskoj uniji, a neki od imena koji su na popisu su Anji Bai Cha, Pixian Dou Ban, Huoshan Huang Ya, Yibin Ya Cai, Panjin Da Mi itd. Dakle, ovim sporazumom je zaštićeno oko 200 poznatih kineskih i europskih poljoprivredno-prehrambenih imena od iskorištavanja i imitacije zbog čega će obje strane imati trgovinsku korist te će moći upoznati svoje potrošače sa autentičnim proizvodima iz svojih regija (Europska komisija, 2020).

Slika 7: Bilateralni sporazum EU-a i Kine oko geografskih oznaka

Izvor: <https://www.marques.org/blogs/class46/?XID=BHA4915>

(pristupljeno 25.6.2021.)

Također, treba spomenuti kinesku inicijativu koja je pokrenuta 2013. godine, a nosi naziv "Jedan pojas, jedan put". Takva inicijativa predstavlja geostratešku politiku Kine putem koje želi povećati svoj utjecaj u inozemstvu kako bi dosegla željeni gospodarski rast. U cilju joj je da osigura globalnu i regionalnu povezanost tako da uvede kineske standard u zemlje koje su slabije razvijene, ali isto tako da olakša trgovinu među različitim tržištima koji su obuhvaćeni takvom politikom Kine. Njezino djelovanje bi pokrivalo različita područja kao što su trgovina, infrastruktura, promet, energija, IT, politika. Kroz ulaganja u projekte vezane uz infrastrukturu, želi se poboljšati povezanost između različitih zemalja, regija i pokrajina te na taj način stvoriti pozitivan učinak na međunarodnu trgovinu. Što se tiče odnosa Europske unije prema kineskoj inicijativi, ona nije u potpunosti prihvaćena s obzirom da i dalje postoji određena razina zabrinutosti zbog sve veće ovisnosti o kineskim ulaganjima u strateški važne sektore (Europski revizorski sud, 2020). Od siječnja 2021. godine, 140 zemalja je potpisalo Memorandum razumijevanja za pristup kineskoj inicijativi "Jedan pojas, jedan put" među kojima se nalazi 18 zemalja članica EU-a od kojih većina pripada središnjoj i istočnoj Europi (Green BRI Center, 2021)

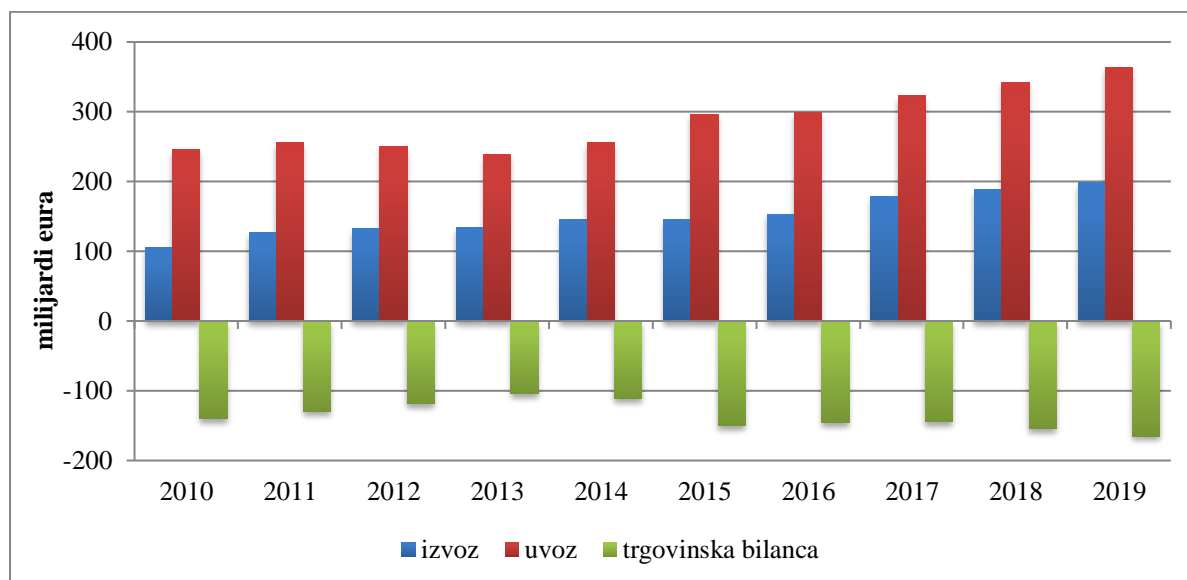
5.3. Usporedna analiza vanjske trgovine između EU i Kine prije i nakon izbijanja pandemije COVID-a 19

Pandemija COVID-a 19 je službeno proglašena u ožujku 2020. godine od strane Svjetske zdravstvene organizacije pri čemu su prvi slučajevi oboljelih osoba dolazili iz Kine, a zatim se virus dalje proširio na Italiju, Španjolsku i ostale članice Europske unije. Ova globalna pandemija je utjecala na svjetsku ekonomiju i posljedično dovela do zastoja u političkom i diplomatskom odnosu Pekinga s Europom. Europska unija i Kina su službeno započele surađivati 1975. godine kada je Europska ekonomska zajednica (EEZ) razvila okvir za gospodarsku suradnju između EU-a i Kine. Od tog razdoblja, njihov odnos je postao sve više ekonomski i politički integriran zbog čega su si danas postali ključni trgovinski partneri čija se politika temelji na uzajamnosti, stvaranju jednakih uvjeta na tržištu i fer natjecanju. Različitosti koje se ogledaju u drugačijoj političkoj i ideološkoj slici EU-a i Kine mogu stvarati dodatne izazove za njihovo partnerstvo. Od početka su glavni ciljevi Europske unije prema Kini bili njeno kontinuirano sudjelovanje u političkim dijalozima, kineska integracija u

svjetsku ekonomiju i stvaranje otvorenijeg društva koje poštuje demokraciju i ljudska prava. Danas Europska unija i Kina imaju priliku produbiti svoj odnos i ojačati već rastuće partnerstvo tako da pružaju potporu globalnoj zajednici u borbi protiv trenutne pandemije. (Monnet, J. i Schuman, R., 2020).

Što se tiče vanjske trgovine, Europska unija i Kina su si važni trgovinski partneri koji dnevno u prosjeku trguju sa vrijednošću preko 1 milijardu eura. Glavna roba koju Europska unija uvozi iz Kine su industrijska i potrošačka roba, strojevi i oprema te obuća i odjeća dok većina robe koju izvozi u Kinu čine strojevi i oprema, motorna vozila, zrakoplovi i kemikalije. Trgovina uslugama između Europske unije i Kine čini više od 10% ukupne trgovine robom pri čemu izvoz tih usluga čini 19% ukupnog izvoza robe (Europska komisija, 2021).

Graf 12: Trgovinska razmjena EU-a s Kinom u razdoblju od 2010. do 2019. godine

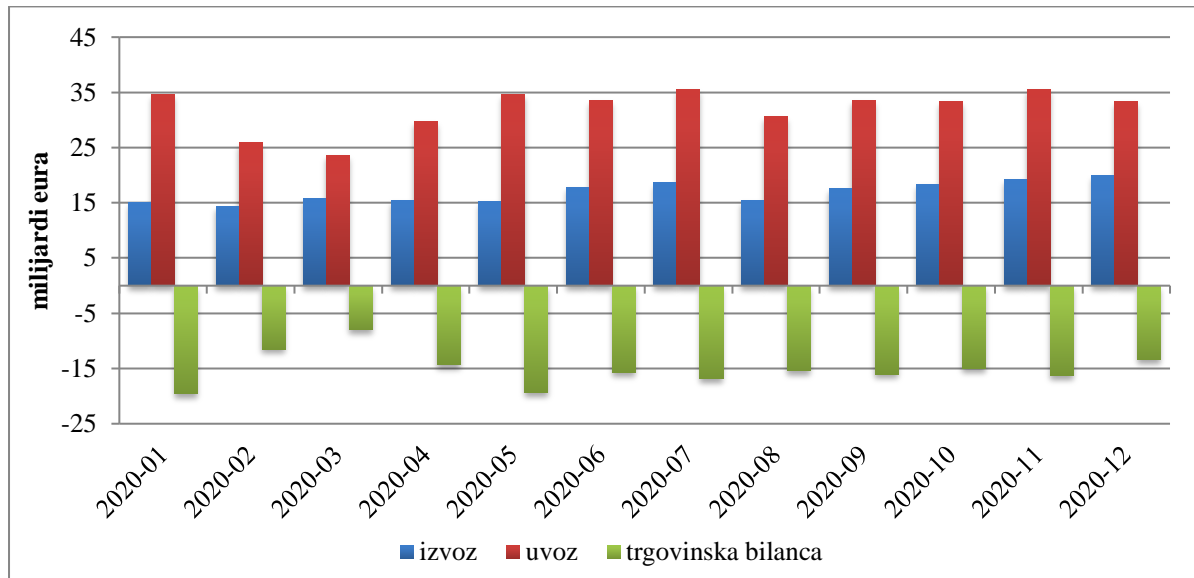
Izvor: obrada autorice prema podacima sa službene stranice Eurostat. Dostupno na:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EXT_ST_EU27_2020SITC__custom_1093344/default/table?lang=en (pristupljeno 24.6.2021.)

Prije nego što je COVID-19 uopće došao na globalnu scenu, Europska unija je imala kontinuirani trgovinski deficit s Kinom u trgovini s robom što se može vidjeti na gornjem grafu u razdoblju od 2010. do 2019. godine. Najmanji trgovinski deficit je ostvarila u 2013. godini kada je iznosio 104 milijardi eura dok je najveći trgovinski deficit imala u 2019. godini kada je iznosio 165 milijardi eura. Europska unija je najviše trgovinske razmjene s Kinom ostvarila u 2019. godini kada izvoz u Kinu iznosi 199 milijardi eura, a uvoz iz Kine 363

milijardi eura pri čemu su najviše razmjenjene robe činili strojevi i vozila, raznovrsni proizvodi i kemikalije (Eurostat, 2020).

Graf 13: Trgovinska razmjena EU-a s Kinom nakon pandemije COVID-19

Izvor: obrada autorice prema podacima sa službene stranice Eurostat. Dostupno na:

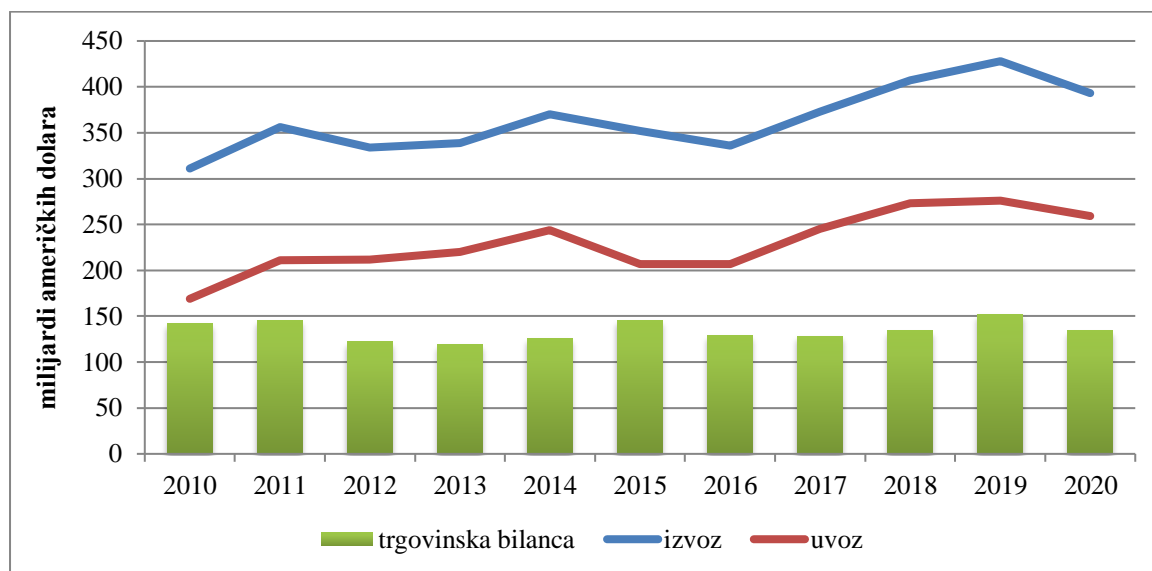
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EXT_ST_EU27_2020SITC__custom_1093344/default/table?lang=en (pristupljeno 24.6.2021.)

Na ovom grafu vidimo promjenu u trgovinskoj razmjeni između Europske unije i Kine početkom 2020. godine kao posljedica dolaska pandemije COVID-19. Dakle, u veljači je dosegnuta najmanja izvozna vrijednost robe EU-a, u iznosu od 14,4 milijardi eura, dok se u sljedećim mjesecima izvoz kretao između 15 i 19 milijardi eura, da bi u prosincu porastao na skoro 20 milijardi eura što je otprilike 13% više u odnosu na prosinac 2019. godine. S druge strane, uvoz EU-a je bio najmanji u ožujku kada je iznosio 23,59 milijardi eura, a najviši u studenom sa vrijednošću od 35,52 milijardi eura. Trgovinski deficit je bio najveći u siječnju (19,63 milijardi eura) i svibnju (19,3 milijardi eura).

Može se zaključiti da su prvotne naznake trgovinskog poremećaja krenule u početnim mjesecima 2020. godine, no već do kraja godine je došlo do stabilizacije. Izvoz Europske unije u Kinu je narastao za 4 milijarde eura tj. 2,2% u odnosu na prošlu godinu dok je uvoz porastao za 21 milijardu eura tj. 5,6%. Trgovinski deficit je iznosio 181,1 milijardu eura što znači da je narastao za oko 17,1 milijardu eura u odnosu na 2019. godinu te ujedno predstavlja najveći deficit u trgovinskoj bilanci u proteklih 10 godina. Od država članica

Eurospke unije, samo su 3 zemlje ostvarivale trgovinski suficit u robnoj trgovini s Kinom u 2020. godini, a to su Njemačka (14 milijardi eura), Irska (6 milijardi eura) i Finska (0,57 milijardi eura) (Eurostat, 2020).

Graf 14: Vanjska trgovina Kine s EU-a u razdoblju od 2010.-2020. godine

Izvor: obrada autorice prema podacima sa službene stranice National Bureau of Statistics of China. Dostupno na: <http://www.stats.gov.cn/english/> (pristupljeno 26.6.2021.)

Što se tiče vanjske trgovine Kine s Europskom unijom, trgovinska slika je potpuno drugačija s obzirom da Kina iz godine u godinu ostvaruje suficit u trgovini s Europskom unijom. U proteklih 10 godina, najveći trgovinski suficit je ostvarila u 2019. godini kada iznosi 152 milijarde američkih dolara, a najmanji je bio 2013. godine u vrijednosti od 119 milijardi američkih dolara. Izvoz i uvoz su varirali do 2016. godine nakon čega obje komponente počinju naglo rasti sve do 2019. godine kada je dosegnuta najveća izvozna vrijednost od 428 milijardi američkih dolara, a ujedno i najveća uvozna vrijednost od 276 milijardi američkih dolara.

Zatim u ožujku 2020. godine, kada je proglašena pandemija COVID-19, stvorena je negativna percepcija Kine u svijetu s obzirom da su prvi slučajevi oboljelih osoba zabilježeni upravo u kineskom gradu Wuhanu još u prosincu 2019. godine. Značajan je utjecaj pandemije na uobičajen tijek proizvodnje i trgovine, ali isto tako sve je jasnija ovisnost Europe o kineskoj proizvodnji. Kina je u 2020. godini i dalje nastavila ostvarivati suficit u trgovini s Europskom unijom koji je bio u vrijednosti od 134 milijarde američkih dolara, što je na razini iz 2018.

godine. Izvoz robe je pao za 35 milijardi američkih dolara u odnosu na prošlu godinu, a isto tako je došlo do pada uvoza iz Europske unije za 17 milijardi američkih dolara.

Dakle, možemo zaključiti da je pandemija COVID-19 utjecala na normalne trgovinske tijekove između Europske unije i Kine, kao i na cjelokupnu svjetsku trgovinu. Kina je smanjila trgovinsku razmjenu s Europskom unijom, no i dalje je održala trgovinski suficit dok je Europska unija ostvarivala puno veći uvoz kineske robe, nego što je sama izvozila u Kinu te je na taj način nastavila trend trgovinskog deficita u robnoj razmjeni s Kinom.

6. Zaključak

Kako vrijeme odmiče, međunarodna razmjena u svijetu postaje sve intenzivnija, a najčešći oblici putem kojih se odvija vanjskotrgovinsko poslovanje je kroz uvoz i izvoz robe ili usluga. Roba koja je predmet razmjene na međunarodnom tržištu se može prodavati po viđenju, na osnovi opisa izgleda i kvalitete, po uzorku i modelu te po standardnoj oznaci. Poduzeće će se odlučiti za nastup na inozemnom tržištu ukoliko na vlastitom tržištu ne ostvaruje očekivane poslovne rezultate. U tom slučaju postoji više strateških opcija putem kojih se to može realizirati, a jedni od ključni su neizravni (posredni) izvoz, izravni (posredni) izvoz, licenciranje, franšizing, zajednički pothvat, podružnica u cjelokupnom vlasništvu, spajanje poduzeća, preuzimanje drugog poduzeća, strateška partnerstva i savezi. Kontinuirano odvijanje vanjske trgovine mora biti zakonski regulirano kroz različite restrikcije, kao što su carine i uvozne kvote, kako bi se svi trgovinski procesi mogli normalno odvijati bez nedopuštenih radnji. U tom pogledu se ističe Svjetska trgovinska organizacija (WTO) koja određenim zaštitnim mjerama nastoji regulirati trgovinske tijekove u svijetu.

Što se tiče Europske unije, ona je ukinula određena pravna ograničenja i regulatorne prepreke te stvorila jedinstveno tržište na kojem se slobodno mogu kretati robe, usluge, ljudi i novac. Njezina trgovinska politika nastoji zaštititi europske proizvođače i poduzeća od potencijalnih prijetnji koje mogu imati izravna strana ulaganja i različiti bilateralni trgovinski sporazumi. Isto tako pomaže zemljama u razvoju i nerazvijenim zemljama kroz opći sustav povlastica tako da snižava ili ukida carine tijekom uvoza u Europsku uniju. Kako bi se što više integrirala na globalnom tržištu, provodi relativno otvorenu vanjskotrgovinsku politiku pri čemu stvara trgovinska partnerstva sa zemljama u različitim područjima svijeta.

Analizirajući trgovinu Europske unije prema geografskim zonama u 2020. godini, zaključak je da najviše uvozi iz područja Azije (44%), ostalih europskih zemalja (31%) i Sjeverne Amerike (13%) dok najviše izvoza EU-a odlazi u ostale europske zemlje (37%), Aziju (30%) i Sjevernu Ameriku (20%). Isto tako, ima razvijen trgovinski odnos sa zemljama EFTA-e od kojih su sve države članice imale suficit u trgovini s Europskom unijom u 2020. godini, osim Švicarske koja jedina više uvozi iz područja EU-a od ostalih. Sa članicama CEFTA-e, Europska unija nastavlja ostvarivati trgovinski suficit usprkos pandemiji koja je smanjila njihovu trgovinsku razmjenu u 2020. godini.

S druge strane, Kina je svoju vanjskotrgovinsku politiku počela graditi krajem 70-ih godina kada su pokrenute tržišne reforme i ulaganja u različita područja države koja su joj omogućila da se počne otvarati na međunarodnom tržište. Pristupom Svjetskoj trgovinskoj organizaciji 2001. godine, Kina se počela dublje integrirati u međunarodnu zajednicu i graditi svoju ulogu izvan vlastitih granica zbog čega je sve više rasla njezina odgovornost. Danas je izrasla u globalnu silu koja pripada među 3 najveće ekonomije svijeta te je ujedno vodeći svjetski izvoznik dobara.

Strateško partnerstvo Kine i Europske unije je krenulo 2003. godine i traje do danas usprkos različitim kulturama i političkim stajalištima. Obje strane žele poticati bilateralnu suradnju putem međusobnih investicija i trgovinskih sporazuma među kojima se posebno ističe Sveobuhvatni sporazum o ulaganjima (CAI). Kineska greenfield ulaganja u Europsku uniju su bila najveća u 2016. godini kada iznose 1,3 milijardi eura, a kasnije do 2020. godine počinju opadati. Kako bi se spriječila negativne učinke od strane kineskih ulaganja, Europska unija je uspostavila okvir za provjeravanje izravnih stranih ulaganja u 2019. godini. Također, zajednička suradnja EU-a i Kine se nastavlja kroz sporazum o zaštiti oznaka zemljopisnog podrijetla koji je potpisan 2020. godine čime je zaštićeno 100 proizvoda s obje strane od bilo kakve zlouporabe.

Provedbom usporedne analize vanjske trgovine između Europske unije i Kine prije i nakon pandemije COVID-19, možemo reći da si obje strane predstavljaju ključne trgovinske partnere na međunarodnom tržištu. Europska unija je u trgovinskoj razmjeni s Kinom u proteklih 10 godina imala konstantan trgovinski deficit koji je najmanju razinu dosegno 2013. godine u iznosu od 104 milijarde eura dok je najveći iznos deficita bio 2019. godine u iznosu od 165 milijardi eura. Početkom 2020. godine, proglašenjem pandemije COVID-19, dolazi do opadanja trgovinske razmjene između EU-a i Kine, posebice u veljači i ožujku te godine, no do prosinca stanje se stabiliziralo.

Vanjska trgovina Kine s Europskom unijom predstavlja drugačiju trgovinsku sliku s obzirom da Kina mnogo više izvozi u Europsku uniju nego što uvozi s toga područja te iz toga razloga nastavlja imati trgovinski suficit s EU koji je dosegno vrhunac 2019. godine u iznosu od 152 milijarde američkih dolara. Za vrijeme pandemije COVID-19, trgovinska razmjena sa zemljama EU-a se počinje smanjivati, no Kina i dalje nastavlja održavati trgovinski suficit unatoč negativnoj percepciji koju je stekla zbog pandemije.

LITERATURA

- Altaras Penda, I. (2005). Temeljne vrijednosti Europske unije - od utopije do stvarnosti. *Politička misao: časopis za politologiju*, 42(3), 157-171
- Amal, M. (2021.). EU-China Comprehensive Agreement on Investment (CAI): Looking through the European Union's perspective. Department of International Relations, Airlangga University
- Barković, I. i Lulić, M. (1999). Hrvatska i WTO: pravno-ekonomski aspekti. *Ekonomski vjesnik: Review of Contemporary Entrepreneurship, Business, and Economic Issues*, 12(1-2), 81-88
- Boylan, B. i sur. (2020). US-China Relations: Nationalism, the Trade War, and COVID-19. *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences*, 14, 23-40
- Brkić, L. (2001). GATT, WTO i (de)regulacija tržišta financijskih usluga. *Politička misao: časopis za politologiju*, 38(1), 98-111
- Chen, Y. (2018). Anti-Dumping Laws and Implementation in China: A 16 Years Review After Accession to the WTO. *European Yearbook of International Economic Law*, 283–294.
- China Power Team (2019). How influential is China in the World Trade Organization. China Power. Dostupno na: <https://chinapower.csis.org/china-world-trade-organization-wto/> (Pristupljeno 18.6.2021.)
- Cibula, A. (2020). Direction and principles of foreign policy of China: Xi Jinping's vision. *Moldovian Journal of International Law and International Relations*, 1(15), 74-82
- Ćelap, K. i sur. (2018). *EU pismenost: Učimo o EU*. Zagreb: GONG
- Ćudina, A. i Sušić, G. (2013). Utjecaj pristupanja Hrvatske Europskoj uniji na trgovinske i gospodarske odnose sa zemljama CEFTA-e. *Ekonomski pregled*, 64(4), 376-396
- Drevalov, A. i sur. (2020). US-China Trade War: Causes and Outcomes. *SHS Web of Conferences*, 73, 1-13
- European Commission (2019). EU-China - A strategic outlook (online). Dostupno na: <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-eu-china-a-strategic-outlook.pdf> (pristupljeno 19.6.2021.)

European Commission (2020). EU and China sign landmark agreement protecting European Geographical Indications (Press release). Dostupno na:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1602 (pristupljeno 19.6.2021.)

European Free Trade Association (EFTA). EEA Agreement. Dostupno na:

<https://www.efta.int/eea/eea-agreement> (Pristupljeno 25.4.2021.)

Europska komisija (2020). *Europska unija: Što je i što čini*. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije

Europski revizorski sud (2020). Odgovor EU-a na kinesku strategiju ulaganja pod državnom kontrolom. Dostupno na:

https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/RW20_03/RW_EU_response_to_China_HR.pdf (pristupljeno 25.6.2021.)

Export Port (2020). Dostupno na: <https://www.exportport.com/the-ultimate-guide-to-become-an-import-export-agent/> (Pristupljeno 28.03.2021.)

Gašić M. i Galić, M. (2012). Suvremeno poduzetništvo u korelaciji s vanjskom trgovinom. *Učenje za poduzetništvo*, 2(1), 111-119

Godement, F. (2016). *China's market economy status and the European interest*. European Council on Foreign Relations

Green BRI Center (2021). Countries of the Belt and Road Initiative. Dostupno na:

<https://green-bri.org/countries-of-the-belt-and-road-initiative-bri/> (pristupljeno 25.6.2021.)

Hrvatska banka za obnovu i razvoj (HBOR). Ulazak na tržište. Dostupno na:

<https://izvoz.hbor.hr/izvozni-vodic/ulazak-na-trziste/> (pristupljeno 28.3.2021.)

Jurišić, K. (1999). Pola stoljeća Narodne Republike Kine. *Politička misao: časopis za politologiju*, 36(3), 34-44

Kersan-Škabić, I. (2015). *Ekonomija Europske unije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“

Kratz, A. i sur. (2021). Chinese FDI in Europe 2020 Update. Mercator institute for China Studies. Dostupno na: [https://merics.org/sites/default/files/2021-](https://merics.org/sites/default/files/2021-06/MERICSRhodium%20GroupCOFDIUpdate2021.pdf)

[06/MERICSRhodium%20GroupCOFDIUpdate2021.pdf](https://merics.org/sites/default/files/2021-06/MERICSRhodium%20GroupCOFDIUpdate2021.pdf) (pristupljeno 21.6.2021.)

- Kuntić, D. (2018). Uspon Kine i sigurnost azijsko-pacifičke regije. *Forum za sigurnosne studije*, 2(2), 67-94
- Lazibat i sur. (2020). *Međunarodno poslovanje*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet
- Lazibat, T. i Matić, B. (2001): From GATT to WTO. *Ekonomski pregled*, 52(5-6), 692-707
- Li, Y. i Wang, L. (2021). The negotiation of EU-China comprehensive agreement on investment and its potential impact in the post-pandemic era. *Journal of Chinese Economic and Business Studies*, 18 (4), 1-8
- Lojić, S. (2018): Europska unija - od ideje do osnivanja. *Pleter: Časopis udruge studenata povijesti*, 2(2), 213-231
- Maher, R. (2016). The elusive EU-China strategic partnership. *International Affairs*, 92(4), 959–976.
- Masiero, G. i Urdinez, F. (2015) China and the WTO: Will the Market Economy Status Make Any Difference after 2016?. *Chinese Economy*, 48:2, 155-172
- Matić, B. (2016). *Poslovanje u vanjskoj trgovini*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet
- Matić, B. (2016). *Međunarodno poslovanje: institucije, pravila i strategije*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet
- Meunier, S. i Nicolaidis, K. (2006). The European Union as a Conflicted Trade Power. *Journal of European Public Policy*, 13(3), 906-925
- Michalski, A., & Pan, Z. (2016). Role Dynamics in a Structured Relationship: The EU-China Strategic Partnership. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 55(3), 611–627.
- Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (MVEP): Multilateralni odnosi. Dostupno na: [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/svjetska-trgovinska-organizacija-\(wto\)/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/svjetska-trgovinska-organizacija-(wto)/) (Pristupljeno 2.4.2021.)
- Monnet, J. i Schuman, R. (2020). The Future of EU-China Relations in the Wake of COVID-19. *Jean Monnet/Robert Schuman Paper Series*, 20 (1), 1-9

- Sampson, M.D. (2021). The Downstream Implications of the EU-China Investment Agreement: Lessons from Trade. *Balsillie Papers*, 3 (5), 1-10
- Sapir, A. i Mavroidis, P.C. (2021). China and WTO: An uneasy relationship. *Voxeu.org* (online). Dostupno na: <https://voxeu.org/article/china-and-wto-uneasy-relationship> (pristupljeno 18.6.2021.)
- Steinbock, D. (2018): U.S.-China Trade War and Its Global Impacts. *China Quarterly of International Strategic Studies*, 4(4), 515-542
- The World Bank (2020). The World Bank in China. Dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/country/china/overview> (pristupljeno 10.5.2021.)
- Trend Economy (2021). Annual International Trade Statistics by Country. Dostupno na: <https://trendeconomy.com/data/h2/China/TOTAL> (pristupljeno 19.6.2021.)
- Velut, J.-B. (2015). Trade Policy. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 485–490
- Vijeće Europske unije (2019). Trgovinsko zakonodavstvo EU-a. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/trade-policy/eu-trade-legislation/> (pristupljeno 24.4.2021.)
- Vizjak, A. (2006). Djelovanje međunarodnog monetarnog fonda (MMF) unutar međunarodne ekonomije. *Tourism and hospitality management*, 12(1), 157-170
- Vizjak, A. i Vuković, I. (2001). Europska unija, CEFTA i hrvatsko gospodarstvo. *Politička misao: časopis za politologiju*, 38(1), 112-124
- Weissmann, M. (2015). Chinese Foreign Policy in a Global Perspective: A Responsible Reformer „Striving For Achievement“. *Journal of China and International Relation*, 3(1), 151-166
- World Trade organization (WTO). Evolution of trade under the WTO. Dostupno na: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/trade_evolution_e/evolution_trade_wto_e.htm (Pristupljeno 2.4.2021.)
- Zhang, Y. (2018): The US-China Trade War: A Political and Economic Analysis. *Indian Journal of Asian Affair*, 31(1-2), 53-74

Popis grafikona

Graf 1: Razvoj međunarodne trgovine u sklopu WTO-a od 1950.-2020. godine.....	12
Graf 2: Robna razmjena Europske unije sa svijetom od 2011.-2020.godine	19
Graf 3: Trgovina EU-a prema geografskim zonama u 2020. godini.....	20
Graf 4: Trgovinska razmjena EFTA-e sa EU-a u razdoblju od 2015.-2020.godine	22
Graf 5: Trgovinska razmjena EFTA članica sa EU-a u 2020. godini	23
Graf 6: Analiza vanjske trgovine EU-a sa članicama CEFTA-e.....	26
Graf 7: Omjer američkog i kineskog BDP-a u razdoblju od 2010.-2019. godine	30
Graf 8: Trgovinski deficit između SAD-a i Kine u razdoblju od 2010.-2020.godine.....	32
Graf 9: Antidampinške mjere Kine od 1998.-2020. godine	35
Graf 10: Rast udjela Kine u međunarodnoj trgovini	36
Graf 11: Godišnja vrijednost izvršenih kineskih FDI transakcija u EU-27 i UK u razdoblju od 2000.-2020. godine	41
Graf 12: Trgovinska razmjena EU-a s Kinom u razdoblju od 2010. do 2019. godine.....	44
Graf 13: Trgovinska razmjena EU-a s Kinom nakon pandemije COVID-19.....	45
Graf 14: Vanjska trgovina Kine s EU-a u razdoblju od 2010.-2020. godine	46

Popis slika

Slika 1: Primjer tijeka posrednog izvoza dobara.....	6
Slika 2: Zajedničko ulaganje ili joint venture	9
Slika 3: Sjedište Europske unije u Bruxellesu	14
Slika 4: Vrste kumulacije podrijetla proizvoda.....	18
Slika 5: Europsko udruženje slobodne trgovine (EFTA)	21
Slika 6: Summit G20 u Kini u 2016. godini	28
Slika 7: Bilateralni sporazum EU-a i Kine oko geografskih oznaka.....	42

Životopis

Osobne informacije

Datum rođenja	15.08.1997. godine
Adresa	Lička 35, Zagreb
Kontakt	+385 99 303 9909
e-mail	marijaantunovic21@gmail.com

Radno iskustvo

10/2020-03/2021	Centar za financijska vještačenja d.o.o.	Financijski administrator
07/2019-09/2020	Versus Consult d.o.o.	Administratorica naplate potraživanja
02/2019-09/2019	Ekonomski fakultet u Zagrebu	Demonstratorica na katedri za Demografiju
08/2019-12/2018	Hendal d.o.o.	Administratorica baze podataka

Obrazovanje i osposobljavanje

2016 - trenutno	Ekonomski fakultet u Zagrebu
2012 - 2016	V. gimnazija u Zagrebu

Osobne vještine:

- iskustvo u radu s Microsoft Office paketom (Power Point, Excel, Word)
- dobre prezentacijske vještine
- fleksibilnost i organiziranost
- sklonost timskom radu

Jezici:

- hrvatski – materinji jezik
- engleski – iskusni korisnik (B2)

Digitalna kompetencija:

- napredno korišćenje MC Office paketa

Vozačka dozvola:

- B kategorija